

„A rádió is dolgozó népünké” 1949*

(*Változások a Magyar Központi Híradó Részvénytársaságnál*) Az 1949-es év meghatározó változásokat hozott a Magyar Központi Híradó Részvénytársaság életében. Ezt már az adóállomások nevének megváltoztatásával is jelezni kívánták: a „magyar köztársaság kikiáltásának ünnepén”, február 1-jén, kedden fél 6 órakor új névvel jelentkezett az éterben az addigi Budapest II. adó: „Itt a Petőfi Rádió, Budapest!” És 30 perccel később megszólalt a Budapest I. is: „Itt a Kossuth Rádió, Budapest!” Minderről a hallgatókat a *Rádió Újság* 1949. február 4-én megjelent számában is tájékoztatták. A névváltoztatás tükrözte a végbement belpolitikai fordulatot, illeszkedve az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 100. évfordulójának propagandájába. Az új köztársaság rádiója a nagy forradalmár elődökre hivatkozott, és – hangsúlyozva nemzeti jellegét – az egész ország hallgatóságához kívánt szólni.

A lap állította: új lehetőség nyílt a rádiósok és a hallgatók számára egyaránt, élhetnek a választás lehetőségével. A műsorszerkezet az „adott lehetőségek figyelembevételével” úgy készülhet, hogy a zene és a prózai műsorok oly módon váltokozzanak a két adón, hogy a hallgatóknak lehetőségük legyen a számukra érdekesebb adások meghallgatására. Ezért a zenei adások esetében az egyik adón komolyzene, a másikon könnyűzene lesz hallható. Az adások folyamatosak, a hallgatók a kora hajnali óráktól éjjel után 40 percig megszakítás nélkül hallgathatják a rádió műsorait. A tervek szerint a zenei és a prózai műsorok aránya úgy alakul, hogy a Kossuth Rádió műsorában 51,3% a zene és 48,7% a próza, a Petőfi Rádióban 65,4% a zene és 34,6% a prózai műsor.

A rádió vezetése csak abban az esetben tudja kihasználni a „megnövekedett lehetőségeket”, ha a műsorokban „mindenkor szorosán” bemutatja a „szocializmust építő népi demokrácia” problémáit is. A két műsorban a rádió vezetése egybe kívánja kapcsolni a nevelést, a tanítást és a szórakoztatást – írták.

Az elképzelések szerint a sokak által hallgatott, jól ismert műsorokat megtartották, sőt bővítették. Ezért, mint olvasható volt, a „Hangos Újság” februárban naponta 1 órás műsoridőt kapott, bővült a „Rádióiskola” és a „Falurádió” műsorideje is. Tervezett új műsor volt a „Marxista–leninista negyedóra”, amelyben a „legkiválóbb előadókat” szólaltatják meg a „marxista – leninista elmélet, a világgazdaság és a világpolitika, a népi demokráciák kérdéseiről”.

A szórakoztató műsorokban a rádió vezetése kiküszöböli a „romboló nyugati ideológia »műveit« irodalmi és zenei téren egyaránt”. Több műsorban, nagyobb adásidőben mutatják be a Szovjetunió és a „baráti népi demokráciák életét és munkáját”.

A rádió vezetésének fő feladata a „szocializmust építő magyar demokrácia eredményeinek ismertetése, politikájának megvilágítása, hatalmas felvilágosító munka és harc a reakció minden frontján, küzdelem az imperializmus ellen, a békétábor élén haladó Szovjetunió és a népi demokráciák megismertetése”.

A rádió dolgozói tisztában vannak azzal, hogy e műsorok indulásával többet kell dolgozniuk, azt is tudják, hogy a hallgatók elvárásainak „maradéktalanul” eleget kell tenniük.²

Hogy mindez megvalósuljon a Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottsága 1949. február 3-i ülésén jóváhagyták a Rádióbizottság Vásárhelyi Miklós³ által készített jelentését, amely a kettős műsor indulásáról szólt. A bizottság egyben megállapította, hogy „komoly javulás mutatkozik a Rádió összmunkájában”.⁴

(*A rádió Központi Titkárságának munkaterve*) A rádió további terveit a Központi Titkárság tízhónapos munkatervéből ismerhetjük meg, amely 1949. február 24-ére készült el. A titkárság vezetője, Kozák Tibor⁵ a munkaterv bevezetőjében ismertette, hogy a 10 hónapos terv feladatait nem lehet „teljes mértékben konkretizálni”, mert az a „hetenként, illetve havonként megtartandó vállalati intézőbizottsági és igazgatósági ülések tárgysorozatótól, valamint az egész vállalatot érintő egyéb adminisztratív teendőktől függ”.

A munkaterv első pontja az önköltség csökkentéséről szól: a terv szerint a 10 hónapos munkaverseny során 25%-kal kívánják csökkenteni a papír és írószer felhasználást. Az egész vállalatra szeretnék volna kiterjeszteni a „boríték nélküli levelezést”. Ennek megvalósítását úgy képzelték el, hogy „cégjelzéses levélpapír helyettesítené a borítékot”. A terv megvalósulása esetén a vállalatnál naponta mintegy 200 darab borítékot lehet megtakarítani. Egy hónapban – 25 munkanapot számítva – 5000 darabot, ami egy év alatt 60 000 darab borítékot jelent. Ezzel nemcsak anyagmegtakarítást lehet elérni, hanem a borítékok címzésére fordított munkaidővel is takarékoskodni lehet. A gépirónó a levélpapírra írja a címzett nevét, így levelenként „kb. egy perc munkaidőt lehet megtakarítani, ez egy hónapban 83, egy év alatt 996 munkaóra megtakarítást” jelent. „A jelenleg használatban lévő céges levélpapírokat minimális nyomdai költséggel, vagy esetleg anélkül is, át lehetne alakítani olyan alakú levélpapírrá, amely a boríték használatát feleslegessé teszi.”

A tervezetben röviden említették a villanyárammal, a fűtéssel, a külső telefonbeszélgetések csökkentésével elérhető megtakarításokról is.

A munkaterv második pontjában a munkafegyelem megszilárdításával foglalkoztak. A 10 hónapos munkaverseny alatt „100 százalékos munkafegyelmi eredményt” kívántak elérni. Ez azt jelenti, hogy „egyetlenegy alkalommal sem” lehet elkésni a munkából, valamint azt, hogy „minden egyes bejövethetlennél és távozásnál le kellene” bélyegezni a „munkaidő ellenőrzési” kartonokat.

A dokumentum harmadik pontja a munkateljesítmény növelését szolgáló feladatokat jelölte meg. A munkateljesítmény egyik lehetséges növelése az önképzéssel valósítható meg – írják. A Központi Titkárság saját munkateljesítményének növelését úgy kívánja megvalósítani, hogy az egyébként is szoros munkakapcsolatban lévő Személyzeti osztály munkájába kíván besegíteni, azok „esetleges túlerheltsége esetén”. A munkafolyamatok megismerése után részt kívánnak venni a túlórák kiszámításával kapcsolatos teendők elvégzésében, illetve a benyújtott túlórajegyzékek ellenőrzésében.

A titkárság a Tervbizottság részére havi bontásban készítette el az egyes főosztályok és osztályok dolgozóinak illetményösszesítését, túlóradíját és a honoráriumok kifizetését. A titkárság azt is vállalta, hogy elkészíti a főosztályok és osztályok részletes papír és írószer igényét, amit a Házgondnokságnak továbbít. A kért ellátmány értékét is kiszámították, így a kimutatások elkészítésével kívánták segíteni a Tervosztály munkáját is.

A Központi Titkárság vállalta továbbá, hogy a vállalathoz munkára jelentkezők kérvényét „szakmák szerint és ezen belül alfabetikus sorrendben” csoportosítja. Ha pl. „egy gépirónőre, vagy forgatóra lenne szükség, akkor [a] több száz kérvény közül a keresett foglalkozási ágra vonatkozó összes kérvényt” ki lehet emelni, ez meggyorsítaná a megfelelő munkaerő megtalálását.

További feladatként jelölték meg az „okmánytárban elhelyezett fontosabb okmányokról, szerződésekről, megállapodásokról” készítendő „alfabetikus tárgymutatót”, valamint egy olyan listát is, hogy az adott irat hányas számú dossziében található.

Azt is vállalták, hogy az idegen nyelvű még le nem fordított szerződéseket, megállapodásokat a Külügyi osztály munkatársaival lefordíttatják. „Minden egyes fontosabb szerződésről és megállapodásról négy példányban másolatot” készítenek és azokból egy-

egy példányt a vállalat vezetőségének, és az Üzemi Bizottságnak átadnak. A Központi Titkárság úgy vélte, hogy ez a munka „hosszabb időt fog igénybe venni, mert nemcsak okmánytári anyagot kell lemásolni, hanem az okmányok részére borítót, illetve fedőlapot és tárgymutatokat is kell” készíteni.

Feladatuknak tekintették azt is, hogy a „határidős okmánytári szerződések és megállapodások lejáratí időpontjáról minden esetben kellő időben” értesítsék a vállalat ügyészét és a vezetőséget.

A felsorolt feladatok maradéktalan elvégzése érdekében az osztály két munkatársa könyvelői és magasabb fokú gyors- és gépiró tanfolyamra jelentkezett. Ezzel azt szeretnék elérni, hogy munkatársaik „ne csak egyoldalú tisztségviselők legyenek, hanem az adminisztráció összes munkafázisaiban megfelelő gyakorlatra tegyenek szert, és ezáltal munkaképességük a mindenkor munkakövetelményeknek megfelelően felhasználható legyen”.

A tervezet negyedik pontja a munkaminőség javításáról szól. „Az elkövetkezendő hónapok során arra fogunk törekedni”, hogy a vállalat vezetőtestületeinek jegyzőkönyveiben, valamint az „osztályunkra bízott általános jellegű adminisztratív teendőkben a lehető legkevesebb alaki, formai és tárgyi hibát kövessünk el”. „Minden hónapban meg fogjuk állapítani az előforduló hibák számát és alkalmanként jelenteni foguk a hibák csökkenését, vagy emelkedését.”

A vállalathoz naponta beérkező nagyszámú postai küldemény továbbítása is a titkárság feladata volt. Mint írták: törekedni fognak arra, hogy a leveleket „azonnal az illetékes ügyintéző kezeihez” továbbítsák, meggyorsítva ezzel az ügymenetet. Figyelnek arra is, hogy a „lehetséges elkallódási lehetőséget” elkerüljék. „A tévesen kiszignált levelek számát havonként” közlik a Tervbizottsággal.

A tervezet ötödik pontja, a selejt csökkentését irányozta elő. A Központi Titkárság úgy igyekszik csökkenteni a selejtszámot, hogy az általuk „elrontott levelek, borítékok és jegyzőkönyvek számát esetenként” feljegyzik, a selejt „emelkedését vagy csökkenését minden hónapban jelenteni” fogják.⁶

(A „Falurádió”, az egyik legnépszerűbb műsor) A *Rádió Újság* 1949. március 4-én megjelent számában olvashatunk a „Falurádió” elmúlt egy évének értékeléséről és a műsorban tervezett változásokról. Megtudhattuk, hogy a „Falurádió” adásainak hallgatottsága jelentősen emelkedett, az adásokat nemcsak a rádiókészülékkel rendelkező parasztság, hanem a munkások, a kerttulajdonos városiak és az értelmiségi réteg is hallgatja. A műsor adásaiban segítséget nyújtott a „földművelés mindennapi feladataiban; szövetkezeti adásai utat mutatnak az általános földműves-szövetkezetek és a közösen termelő szövetkezeti csoportok építésében; politikai műsorszámai pedig segítik a dolgozó parasztság osztályharcát a falusi kizsákmányolókkal szemben, [...] segítik a Nemzeti Függetlenségi Népfront és a DÉFOSZ (Dolgozó Parasztok és Földmunkások Országos Szövetsége) kialakulását, megerősödését minden faluban”. A rádió műsora az „egyik legjobb eszköz a mezőgazdasági munkaversenyeknek, a traktorállomások, a munkások és dolgozó parasztok összefogásának, a falusi nép művelődés utáni vágyának népszerűsítésére”.

A jövőben, a stúdióban színészekkel felvett műsorok helyett valóságos riportokat és helyszíni közvetítéseket terveznek. A műsor csak akkor tud eleget tenni a parasztság igényeinek, ha a mindennapi történéseknél jelen van a stáb mikrofonjával. „A falusi ember és asszony pedig ma már el tudja mondani a magáét, helyes tehát, ha maga is mondja el...”

A „Falurádió” műsorának minden munkatársa az „új szocialista munkaversenyben, a megállapított munkanormákkal” kell hogy vállalt feladatát végrehajtsa. Ennek érdekében

alakítottak „szellemi brigádot, ezért csatlakoznak lelkesen az ipari munkások által megindított szocialista munkaversenyhez”.

A rádió vezetésének legfontosabb feladata az, hogy a rádió műsora a hallgatókkal való rendszeres kapcsolattartással és az „így szerzett tapasztalatok felhasználása[val]” készüljön. Ugyancsak fontos, hogy a műsor segítséget tudjon nyújtani a parasztság mindennapjaiban. A következő 10 hónapban e két feladat megvalósításának érdekében teendő legfontosabb első lépés a „rádióhallgató-körök” megszervezése. Ezek megalakulása lehetővé teszi – a tervek szerint – a műsorok csoportos hallgatását, a hallottak értékelését, megvitatását és a „falusi dolgozó nép széles tömegei között való felhasználását”. A rádiókörök „felébresztik és fokozzák a falusi nép közösségében a tudás, a művelődés utáni vágyat”. Továbbá azért is fontos a rádiókörök megszervezése, mert vidéken kevés a rádiókészülékek száma, az „igények pedig nagyok”.

A cikk röviden beszámolt az országban eddig megalakult olvasókörök számáról, működésükről, valamint jelezték, hogy ezek „egymással munkaversenyben állnak majd”.

A rádió vezetése és a műsor készítői azt remélték, hogy a „közösségszervezésnek ez a szocialista módja nyilvánvalóan tovább fogja növelni” az adás „politikai és művelődési súlyát”.⁷

(*A rádió irodalmi műsorai*) „Elsőrendű feladatunk, hogy a formalista és csak ingyenceknek érthető avantgardista irodalmat kiszorítsuk a műsorból” – mondta a *Rádió Újság* 1949. március 18-án megjelent interjújában Grandpierre Emil⁸, műsorigazgató, az Irodalmi Osztály vezetője. Az új műsropolitika eredményei már „komoly mértékben” jelen vannak a különböző műsorokban – állította. „A burzsoá ideológia elleni harcban főképpen a szatíra gyorsan ölő fegyveréhez szeretnénk nyúlni. Bolond Istók házi kabarénk nem egy műsorában jeleníti meg ezt a szándékunkat.” A módszer folytatását jelenti a „Magyar Parnasszus” című élő folyóirat huszadik – egyben jubileumi – száma, amelyben az „elavult irodalmi szemlélet értéktelét szembeállítottuk a korszerű irodalmi szemlélet értékítéletével”. A műsor eredményességét a rádióba érkező hallgatói levelek „garmadája” bizonyítja.

A műsorigazgató ezt követően az irodalmi alkotások hőseinek „megváltozásáról” beszélt. „Lomtárba helyezük – mondta – a jellegzetesen polgári hős-típusokat. A gépirólány álromantikát, hihetetlen álkariereket felszámoljuk. Helyette a valóságos élet reális megnyilatkozásával foglalkozunk. És ennek a valóságos életnek a hőseit elevenítjük meg a realista irodalom eszközeivel. Így kap helyet irodalmi életünkben az öntudatos dolgozó munkás, paraszt új katonatípus, építő forradalmár.” Ehhez kapcsolódó feladat a „munkás és paraszt-írók felfedezése, támogatása”. Ezen a téren is jelentős eredményeket ért el az Irodalmi osztály, hiszen a műsoraiban említett marxista–leninista cikkeket, azok „új irodalmi ideológia vonatkozásait” tárták fel, szem előtt tartva ezek esetében is a közérthetőséget.

Az Irodalmi osztály műsorainak „gerincét” adja a Szovjetunió irodalmi élete, mint „követendő példa”. Ezzel párhuzamosan emelni kívánja az osztály azoknak a műsoroknak a számát, amelyek a szomszédos országok irodalmát mutatják be.

Az osztály az „antiimperialista harcból” is „kiveszi részét” a „progresszív nyugati írók” műveinek bemutatásával: így John Steinbeck: *Razzia* című drámájával vagy Richard Wright: *A meghajszolt vad* című művével, amely az amerikai négerüldözéseket állítja a középpontba.

A tervek szerint a műsorban gyakran szerepelnek humoros, szórakoztató adások, a „Vidám rádiószínház” a „Nép rádiószínháza” és a „Nagy világszínház”. A vidám darabok mellett természetesen klasszikus művek bemutatását is tervezik, így Shakespeare több darabját tűzik műsorra.

Grandpierre Emil az interjúban elmondta, hogy a fordulat évében a műsorstruktúra megváltozott. „A rádió most már elvitathatatlanul, elszakíthatatlanul a szocializmus építő népé lett.” Ezért azokat a műsorokat, amelyek a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot azokban az órákban sugározzák, amikor a legtöbben hallgatják a rádiót. A tervek között szerepel még – mondta – az Irodalmi osztályon a versenydíjazási rendszer bevezetése, amelynek keretében egy szakértőkből (művészek, írók, kultúrpolitikusok stb.) álló zsűri fogja eldönteni a legjobb drámái, irodalmi produkciókat. A kidolgozás alatt álló rendszer egyaránt lehetőséget ad az alkotásra a rádióban dolgozó és a külsős művészeknek.⁹

(A „Rádiót a dolgozóknak!” kampány és a „Marxista-leninista negyedóra”) „Rádiót a dolgozóknak!” címmel jelent meg a *Rádió Újság* 1949. március 25-ei számában Gellért Endre¹⁰ cikke. A rádió vezetése március 28. és június 30. között három hónapon keresztül rádiónépszerűsítési kampányt szervez. Az akció a rádió műsorában április 1-jén 20.35 perckor a Kossuth adón indul. A műsorban a Magyar Központi Híradó elnöke, Barcs Sándor¹¹ üdvözlí majd a hallgatókat, ezt követően pedig a Rádiózenekar ünnepi hangversenye következik.

A „Rádiót a dolgozóknak!” kampány célja elsősorban „egy közvetlen szoros kapcsolat megteremtése” a hallgatókkal, másrészt pedig a rádióban folyó munka megismertetése a dolgozókkal és az új előfizetőkkel – írta a cikkben Gellért.

Ismertette, hogy a rádió előfizetőinek száma hamarosan eléri az 500 000-et, ezzel jelentősen túlhaladja a háború előttiit. A cél azonban az előfizetők táboraának további bővítése. A rádió vezetése tisztában van azzal, hogy az előfizetők számának növelése „számtalan körülménytől függ”. „De a szocialista építés mai stádiumában, a nemzetközi politika mai helyzetében elengedhetetlenül szükséges az, hogy a dolgozó magyar nép tájékoztatva legyen úgy minden elvi kérdéstről, mint minden aktuális eseményről, országon belül és kívül egyaránt. Ezt a lehetőséget pedig a kultúra minden területén megadja a magyar rádió.”

A kampány részeként a rádió munkatársai ellátogattak üzemekbe, gyárakba, iskolákba, hogy „a hallgatóknak minél több információt adjanak a mindennapi életről, és kikérhessék a dolgozók véleményét, tanácsait.”¹²

A *Rádió Újság* 1949. április 1-jén megjelent száma a rádió „Marxista-leninista negyedóra” című műsorának eddigi eredményeiről számolt be. Mint írták: a rádió a műsorban a marxizmus-leninizmus „elméletének oktatását” tűzte ki célul. A témáról Pollner György¹³, az Oktatási Osztály vezetője írt hosszabb cikket.

A bevezetőben ismertette a Kossuth adón hetenként négy alkalommal jelentkező, az „ország élvonalbeli ideológusai által szerkesztett” műsorból okulhatnak a hallgatók. „Ezek az adások rövid idő alatt nagy népszerűsége tettek szert. Természetesen ez nem véletlen” – hangsúlyozta Pollner, majd kitért a részletekre: „A magyar nép nagy tömegei helyesen értékelték ki a demokrácia erőinek hatalmas megszilárdulását. Felismerték, hogy a Magyar Dolgozók Pártja nemcsak azért lett vezető ereje az országnak, mert a legkövetkezetesebben, a legnagyobb áldozatkészséggel harcolt a munkásosztály és az egész nép érdekeiért, hanem a sikernek döntő feltétele volt a leghaladottabb elméletnek, a proletariátus világnézetének, a marxizmus-leninizmusnak ismerete és alkalmazása.”

A rádió vezetésének célja, hogy a műsor segítségével eleget tegyen az „egyre fokozódó tanulási igénynek”. A „Marxista-leninista negyedóra” adásaiban „nem általában” foglalkozik az „elmélet kérdéseivel, hanem a hét azonos napjain ismétlődő, összefüggő tárgyú” előadások szerepelnek műsoron. A cikkben, a továbbiakban, a műsorban hallható adások témáit sorolták. Majd arra is felhívták a figyelmet, hogy egy-egy előadás önmagában is egy kerek egészet alkot, de egy témakör „alapos elsajátítására csak egész sorozat rendszeres meghallgatása ad alapot”.

A rádióműsorokból történő tanulást nagymértékben segíti, ha a hallgatók az adáshoz kötődő „marxista irodalom áttanulmányozásával” kötik össze a hallottakat, az anyagból „rendszeres jegyzeteket” készítenek. A tanulást segíti, hogy a rádió műsorában minden második szerdán „elméleti tanácsadással” válaszol a hallgatók beküldött kérdéseire.

A tanulás eredményes módja, ha az adásokat rádiókörök szervezésében hallgatják. Akiknek nincs rádiójuk, azok „megfelelő szemináriumvezető esetén” az adás után együtt megbeszélhetik a hallott ismeretekhez kapcsolódó kérdéseket, problémákat.

A rádió vezetése a dolgozók kérésének tesz eleget azzal, hogy az adás időpontját április 18-tól megváltoztatja. „Az üzemekben és a hivatalokban a csoportos meghallgatás megszervezésében a legnagyobb nehézséget az jelentette, hogy a 18:15-ös adás jóval a munkaidő befejezése után hangzott el. Ezért most a közvetítés idejét 18:15-ről 16:40-re” helyezik át.

Ugyancsak a dolgozók kérésének tesz eleget a rádió vezetése azzal, hogy az adás napját keddről hétfőre teszi át, hogy a kedden tartandó „pártnappal” ne ütközzön – írta cikkének végén Pollner.¹⁴

(Műsorpolitika és a hallgatók véleménye) A rádió műsorpolitikájáról írt cikket Justus Pál¹⁵ alelnök, amelyet a *Rádió Újság* 1949. április 15-én megjelent száma közölt. Justus felvázolta azokat a szempontokat, amelyeket a rádió műsorpolitikájának meghatározásánál figyelembe kell venni. Ehhez szükség van arra, hogy a rádió vezetése birtokában legyen a legfontosabb információknak, így arról – emelte ki –, hogy ki és mikor hallgatja a rádiót. Ismerni kell a dolgozó parasztság rádióhallgatási szokásait. A műsorok összeállításban figyelni kell arra, hogy a „rádióknak egyformán kötelessége a hírszolgálat, a szórakoztatás, az ismeretterjesztés és a nevelés – ez utóbbi irodalmi és zenei vonatkozásban is”.

A rádió műsorpolitikájának célja tehát – foglalta össze cikke végén Justus Pál –, hogy szórakoztasson és neveljen, hogy a „dolgozó tömegeknek” a „legjobbat és legszebbet” adja. Jelezte: ezen a téren még sok a tennivaló. Justus arra kérte a hallgatókat, hogy bírálataikkal, véleményükkel, javaslataikkal, ötleteikkel segítség a kitűzött célok megvalósulását. A „rádiót a dolgozóknak” kampány is azt a célt szolgálja, hogy minél szorosabb kapcsolat alakuljon ki a rádió és a hallgatók között. „A rádió az ország legnagyobb hangversenyterme és színháza, ugyanakkor irodalmi folyóirat és politikai újság. Iskola és szórakozás is. Használják, hallgassák, szeressék és terjesszék a magyar dolgozók, az övék.”¹⁶

A *Rádió Újság* 1949. április 22-én megjelent száma négy rádióhallgató véleményét közölte, akik arról beszéltek, mit jelent nekik a rádió. Az első megszólaló, Németh Antal liftkezelő, idős ember a város szélén él „szerény” viszonyok között. „Én már nem tudnék meglegni nélküle, nekem fontosabb, mint az újság vagy a könyv” – mondta. Munka után otthon csak a rádió tájékoztat minden eseményről. „Hallgattam Gerő elvtárs előadását az öt éves tervről. Hát a rádió nélkül nem tudtam volna olyan helyesen megérteni, mint így, hogy a saját szavát is halottam és a hangjából mindent megéreztem” – támasztotta alá a rádió fontosságát Németh Antal. Megemlítette még a népszerű „Hangos Újság” esti adását, amelyben elnyerte tetszését, hogy már este hallhatta a műsorban azokat a fontos politikai eseményeket, amelyek másnap reggel a *Szabad Népb*ben jelentek meg.

Varga Júlia, elárúsítónő egy állami áruházban, elmondta, hogy még nem volt annyi pénze, hogy rádiót tudjon vásárolni. A családból rajta kívül csak az édesapja dolgozik, aki épületlakatos. A fizetéséből arra gyűjt, ha férjhez megy, legyen „egy kis holmija”. A rádió nagyon hiányzik a családnak, az édesapja a szomszédban, Julia nővérénél szokott rádiózni. A család elhatározta, hogy részletre Néprádiót vásárol.

Érszegi József¹⁷, a rádió kazánfűtője elmondta, hogy ő a régi rádiótulajdonosok közé tartozik, mintegy 25 éve van készüléke. Reggeltől estig szól a rádió otthon, és ha rövid szabadedje engedi a munkahelyén, akkor ott is hallgatja.

Beitner Károly lakatossegéd három kislány édesapja, szobakonyhás lakásban él családjával. A háború előtt volt rádiójuk, de a bombázások alatt tönkrement. A lányok a szomszédba járnak rádiót hallgatni, különösen a „Gyermekrádió” adásai tetszenek nekik. Az adás után „napokig erről beszélnek” és kérdezik, mikor lesz már nekik is rádiójuk? Beitner Károly elhatározta, hogy részletre vásárol készüléket, havonta 15 forintot kell fizetni majd, és így egy év alatt kifizeti a rádiót.¹⁸

(A rádióvezetés hibái és a „káder” helyzet) 1949 tavaszán vizsgálat indult a rádióban folyó munka ellenőrzésére. Az erről készült jelentés május 31-én elkészült el. A dokumentum egyik első megállapításában olvasható, hogy „A Rádió központi problémája a vezetés.” Az elnök, Barcs Sándor, nem irányítja a munkát, és nincs is pontosan meghatározott munkaköre. „Elsősorban politikus, azután a Rádió elnöke.” Az alelnökök, Justus Pál és Halász Kálmán¹⁹ ügyvezető igazgató „feladatköre sem tisztázott, egy-egy ügyet elintézés végett rendszerint mindkettőjüknek bemutatnak, vagy egyéni szimpátia alapján az egyiknek”. A rádiót a „Rádióbizottság” irányítja Vásárhelyi Miklós vezetésével. „Ez a bizottság nem csupán elvi irányítást ad, hanem részletekbe menőt is.” A bizottság intézkedéseit az „üzemi négyyszög”²⁰ jóváhagyásával hozza. A rádióvezetéshez tartoznak még az osztályvezetők és az intézőbizottság tagjai is, az utóbbiak feladatköre megegyezik az üzemi négyyszögével.

„Ez a felépítés nehezíti a munkát, túl sok a felelős. A mai politikai helyzetben már nem indokolt a vezetésnek ez a módja, ami nehezíti az egyéni felelősség teljes bevezetését” – hangsúlyozta a jelentés.

A rádió „káderhelyzetét” vizsgálva a dokumentum rámutatott, hogy „zömében a régi rádió embereivel dolgoznak ma is. A vezető káderek – a párttagok is – elsősorban szakemberek és csak azután kommunisták. – Úgyhogy a Rádiónál nem tudott kialakulni egy olyan légkör, ami elősegítené a káderek helyes fejlődését. A vezető elvtársakban is csak a főnököt látják, mint pl. Vajna [János]²¹ magatartásával nagyban elősegít”.

A vizsgálat eredményeként az is megállapítást nyert, hogy a rádióból „hiányzik egy káderes, aki mint Személyzeti osztályvezető eljut mindenkihez, aki a felvételt, elbocsátást intézi, aki tervszerű munkával megerősítené új káderekkel az apparátust. A személyzeti o. jelenlegi vezetője Szabó László²², aki csak adminisztratív munkát végez, többre nem is alkalmas”.

A műsorok szerkesztéséhez egy „kommunista műsorszerkesztőre” van szükség, aki a Rádióbizottság irányítása alapján felelős a műsorért”. A rádió műsorigazgatói munkáját helyettesként Grandpierre Emil végzi, a „politikai vonalat Vajna. (Egy-egy hibánál nehéz megállapítani a felelőst.)”.

A jelentés készítői a rádió különböző osztályvezetőinek cseréjét is javasolta. Így például a Műsor-lebonyolítás jelenlegi vezetője Fessler Antal²³ helyére, aki: „Horthysta katonatiszt, kizárták a Pártból. Reakciós, apolitikus.” Az ő munkakörére „munkáskádert” javasoltak.

A Központi Titkárság személyzeti osztályvezetői helyén is változást kezdeményeztek. „Ez az a pont, ahová jó kommunista, politikailag fejlett megbízható káder kell. Itt bonyolódik le a Rádió levelezése, és innen végzik a tervszerű, Pártból irányított kádermunkát. Így irányt lehetne venni a meglévő beosztott káderek nevelésére, vagy kicserélésére, mert ezen a területen eddig alig történt valami.”

A dokumentum első, általános részében végül azt a következtetést vonják le, hogy a rádió „felépítésében és kádereiben közelről sem tükrözi azt a változást, ami a felszabadulás óta a politikai életben történt”.

A jelentés részletes kimutatást tartalmaz a rádió vezetőinek, a vezető testületek tagjairól: párttagság, származás, születési hely, fizetés, politikai képzettség, mozgalmi múlt, katonai szolgálat, rendfokozat, kitüntetések és iskolai végzettség.

A párttagságra vonatkozó felmérésből kiderül, hogy a felülvizsgált 68 főből, 52, az MKP; 15 fő pedig a Szociáldemokrata Párt tagja volt. A pártegyesítés után az MDP tagja maradt 46 fő, 67%; kizártak 14 főt, 20%; tagjelölt lett 8 fő, 13%.

A jelentés kitért a rádió pártvezetésének politikai értékelésére: „1. Pártszervezet vezetősége és Rádió hivatali vezetői azonosak. Az elvtársak pártmunkája kimerül a hivatali munkájukban. A Pártszervezet igen gyenge, műszakiak, nincsenek a vezetőségben.

2. A vezetők zöme már régen a Rádiónál van, sok a Horthysta, akiket erőszakkal léptettek be a Pártba.

3. Hiányzik az osztályéberség. A vezető elvtársak között liberális, családias viszony van.

4. MTI külföldi adásának 80%-án régi emberek dolgoznak, akik a Párt csendes ellenségei.”

A származás és életmód tekintetében a jelentés szerint a vizsgáltak 3%-a munkás és parasztszármazású, 13% értelmiségi, 71% kispolgár, „osztályidegen (kulák, nagytőkés).”

A születési hely szerinti felmérés alapján a vizsgáltak 71%-a városban, 16%-a falun, 13%-a külföldön született.

A jövedelem szerinti kimutatás alapján a vizsgált munkatársak 12%-a 1000 forintig, 49%-a 2000 forintig, 28%-a 3000 forintig, 8%-a 4000 forintig, 3%-a 6000 forintig kapott fizetést. A munkatársak 52%-a részesült egyéb rendszeres jövedelemben ennek összege 400 és 1500 forint között volt. A származás „nem ad teljesen tiszta képet az osztályhelyzetről – olvasható a jelentésben –, mert mint a fizetések mutatják az életmódot inkább a nagypolgári jólét jellemzi. [...] A magas fizetésűek nagy része már a felszabadulás előtt is hasonló beosztásban dolgozott, tehát jólétüket nem a demokrácia vívmányának tartják. A házastársak 50%-a háztartásbeli, foglalkozásuk nincs.”

A politikai végzettség tekintetében a vizsgáltak 14%-a vett részt 4 hetes, 1%-a 3 hetes pártiskolai oktatásban, 17% pedig „egyéni” tanulás keretében szerzett ismeretet.

A sajtó-előfizetés megoszlása a vizsgáltak körében 93% *Szabad Nép*, 14% *Társadalmi Szemle*.

Mozgalmi múlttal 1939 előtt 21%, 1945 előtt 11% rendelkezett. Fegyveres ellenállásban senki sem vett részt, baloldali tevékenységért 9% volt büntetve, jobboldali párttagság 3%, „politikai emigráns” 13%.

Katonai múlt vizsgálata eredménye szerint 26% teljesített katonai szolgálatot, 26% munkaszolgálatos volt, „idegen hadseregben” szolgált 3%. A beosztás szerint 6% volt közlegény, 12% szolgált hadnagyi rang alatt, 2% hadnagyi rang fölött. A vizsgált személyek közül 8%-nak volt „jobboldali”, és 25%-nak „demokratikus” kitüntetése.

A részletes vizsgálat összegzéseként leírták, hogy „szervezett pártoktatásban igen kevesen vesznek részt – ez mutatja egyrészt a Pártszervezet gyengeségét, de mutatja azt is, hogy a párttagok lebecsülik az oktatást, lebecsülik a Pártot”. A sajtó előfizetők százalékából a jelentés készítője azt a következtetést vonta le, hogy a vizsgáltak politikai felkészültsége alacsony. „Ezt bizonyítja még, hogy a házastársak 65%-a nem párttag.” A mozgalmi múlttal kapcsolatban azt olvashatjuk, hogy a vizsgáltak nem kapcsolódtak be olyan „aktívan a pártéletbe”, mint ahogyan az elvárható lenne tőlük.

A jelentés utolsó részében vizsgálták a vezetők szakmai színvonalát, iskolai végzettségét. Négy polgári alatti végzettséggel, 2,6%, négy polgárral 10%, érettségivel 39%, egyetemi végzettséggel 49% rendelkezett. Az iskolai végzettséggel kapcsolatban a jelentés készítője megjegyezte, hogy mivel a „rádióról van szó, ahol a polgári műveltség is fontos, nem rossz. Szakmai szempontból nagyjából megfelelnek e feladatoknak, ezt bi-

zonyítja, hogy leváltásra mindössze 7%-ot” javasoltak. „Szakmai munkájuk színvonalát azonban politikai műveletlenségük nagyban lerontja.”

A jelentés egy négy pontból álló feladatsor leírásával zárul: „1. A vezetőség átszervezése, műszakiak bevonása. 2. Új munkáskáderek beville gyakoronokként a különböző osztályokra. 3. Néhány vezető leváltása, pl. személyzeti osztály vezetője. 4. MTI megerősítése politikailag fejlett elvtársakkal.”²⁴

(Kik hallgatják a rádiót?) A Rádió Újság 1949. július 1-jén megjelent számában a rádióelőfizetők foglalkozás szerinti megoszlásáról tájékoztatták az olvasókat. A statisztikai adatok az 1948. december 31-ei állapotot tükrözték. Akkor a rádióknak 475 848 előfizetője volt, 1949 folyamán számuk 507 984-re emelkedett. A rádióelőfizetők foglalkozás szerinti megoszlását az emelkedés nem befolyásolta. Az előfizetők számának alakulásából a cikk írója arra kereste a választ, hogy megfigyelhető-e változás a hallgatóság szociális összetételében, és kell-e valamit tenni a hallgatók számának további emelkedése esetén.

A statisztikai adatok a rádióelőfizetők foglalkozás szerinti összetételénél az ipari foglalkozásúak arányát jelezte a legmagasabbnak. Ez 33,3% volt, amiből az ipari munkások aránya 15,3%-ot, az önálló iparosoké 13%-ot, az iparban dolgozó tisztviselőké 4%-ot tett ki. Az 1948. június 30-án történt felmérés szerint a rádióelőfizetők száma az ipari dolgozók körében 1,3%-al nőtt. Ha a 33,3%-hoz hozzáadjuk a bányászatban és a kohászatban dolgozó rádióelőfizetők számát, a 2,7%-ot is, akkor az ipari munkások aránya 36%-a a rádióelőfizetők körének.

A parasztság köréből az őstermelők közül került ki a legtöbb rádióelőfizető, százalékos arányuk azonban elmarad az ipari munkásokétól. A 10 katasztrális holdnál nagyobb birtokot művelő birtokosok és bérlők, vagyis a nagy és középgazdák az előfizetők 2,5%-át tették ki. A 10 holdon aluliak 3,3%-a, a mezőgazdasági munkások és napszámosok 0,7%-a, az egyéb őstermelők 0,9%-a, a mezőgazdasági tisztségviselők 0,2%-a volt rádióelőfizető. A statisztikai adatokból kiderült, hogy az ipari munkások 36%-ával szemben a mezőgazdaságban dolgozóknak csak a 7,6%-a rendelkezett rádió-előfizetéssel. Az előző, az 1948-as adatokhoz képest a felsorolt foglalkozási csoportokban 0,5%-os emelkedés volt megfigyelhető. Az új rádiókészülékkel azonban kevesen rendelkeztek ez utóbbi körben: a 10 hold alatt gazdálkodók 0,3%-a, és a mezőgazdasági munkások 0,2%-a. „Ez a statisztikai adat elsősorban a szegényparasztság fokozódó politikai öntudatára is mutat” – olvashatjuk a cikkben.

A cikkben említés történik a telespektrális rádiókészülékekről, amelyekre azért volt szükség, mert sok helységbe még nem vezették be a villanyt. Ez a probléma azonban megoldódik a települések villanyárammal történő ellátásával, amely folyamatban van.

Az országban 1869 vezetékű működő rádiókészülék van, ez az összes készüléknek a 0,4%-át teszi ki. A rádióelőfizetők számának emeléséhez – állapította meg a szerző – „mindenki felvilágosító munkája, szakadatlan propagandája kell”.

A „haladószelemiség” abban is megmutatkozik, hogy a statisztikai adatokban „külön meg nem nevezett napszámosok és a házi alkalmazottak 3,1%-kal szerepelnek” az előfizetők között.

A további statisztikai adatokból az is kiderül, hogy a közlekedési dolgozók (postások, vasutasok, gépkocsivezetők, hajón dolgozó munkások) körében ugyanannyi az előfizető (7,6%), mint az őstermelők között.

A közszolgálatban dolgozó közalkalmazottaknak 9,2%-a rendelkezett rádióval. Az 1948-as adatokhoz képest körükben az előfizetők száma 0,9%-al csökkent. Az ide tartozó tisztségviselők 6,6%-ot, a többi dolgozó 2,6%-ot tetettek ki. A szabadfoglalkozásúaknak 9%-a rendelkezett előfizetéssel.

A kereskedelemben és a bankban dolgozók 11,8%-a volt rádióelőfizető. Számuk a korábbiakhoz képest 0,6%-kal csökkent. Ide tartoztak az önálló kereskedők 6,5%-kal, a tisztviselők 1,7%-kal, az egyéb kereskedelmi dolgozók 3,6%-kal. Az önálló kereskedő előfizetők száma fél év alatt 0,8%-kal, a tisztségviselőké 0,6%-kal visszaesett, az egyéb kereskedelmi dolgozóké 0,8%-kal emelkedett.

A statisztikai adatokban szereplő értelmiségre, kereskedőkre, tisztségviselőkre, vagyis a középosztályra vonatkozó előfizetői arány csökkenését az idézte elő, hogy mind nagyobb számban vettek készüléket más rétegekből, s lettek rádióelőfizetők.

A „véderő tagjai” 2,4%-ban rendelkeznek előfizetéssel. A nyugdíjasok aránya 5,4%.

A statisztikai adatokból megtudhatjuk azt is, hogy 652 iskolában, 255 kórházban volt rádiókészülék. Az iskolákban az 1948-as adatokhoz képest 211-gyel emelkedett a készülékszám, a kórházakban pedig 12-vel csökkent.

Közfunkciót ellátó helyiségek közül 469-ben volt rádiókészülék, ezeknek a száma fél év alatt 160-nal emelkedett.²⁵

(Szirmai javaslatai, mennyi legyen a vállalati hányyszög – négy vagy három?) Az üzemi négyyszög 1949. augusztus 8-án megtartott ülésén, napirend előtti hozzászólásában Szirmai István,²⁶ a vállalati sokszög jövőbeni működésére tett javaslatot: vagyis hogy az üzemekhez hasonlóan, a rádióban is üzemi háromszög²⁷ alakuljon. Tagjai legyenek: Halász Kálmán ügyvezető igazgató, Hajdu Pál²⁸ párttitkár és Kozák Tibor szakszervezeti titkár. A javaslatot a jelenlévők elfogadták.²⁹

A rádió 1949. augusztus 22-ére összehívott Műsormegállapító Bizottsági ülésén a műsorok tartalmának aktualizálására és a munkafegyelem javítására hangzottak el javaslatok és születtek határozatok.

Az ülés egyik fontos pontjaként Szirmai István vezérigazgató³⁰ kiemelten foglalkozott a „Termelési Híradóval”. Hangsúlyozta, hogy a VIT (Világifjúsági Találkozó) és a DIVSZ (Demokratikus Ifjúsági Világszövetség) ifjúsági kongresszusa után a politikai élet központjába „ismét az ipar és a termelési kérdések kerülnek”. Javaslataira a műsorülés úgy határozott, hogy szeptember elejétől hetenként 5 termelési híradó kerül műsorra, 15-15 perc időtartamban. Az adások keretében foglalkoznak az „élmunkásokkal és rajtuk keresztül az agitáció súlypontjával – a termelés zavartalan folyamatának biztosításával – az egyéni verseny” kerül előtérbe.

A mezőgazdasági műsorokkal kapcsolatban Szirmai bejelentette, hogy ősszel „előtérbe kerül a kulákok elleni harc, valamint az állami szövetkezeti gazdaságok, egyszóval a szocialista termelési szektor növelése”. A „Falurádió” elsődleges feladatának határozta meg a termelőszövetkezeti csoportok „élő műsorokkal” történő népszerűsítését. Az ipari üzemekben hamarosan „külön verseny indul a 3 éves tervnek a kitűzött időnél még egy hónappal rövidebb idő alatt történő megvalósítása érdekében”. A szeptemberi műsorokban tehát a „falu és város számára egyaránt a termelési kérdéseket kell” előtérbe állítani. Az elhangzottakról a műsorülés határozatot fogadott el. A testület felkérte az Aktuális osztályt, a Falurádiót, a Külső Közvetítések Ügyosztályát, az Irodalmi osztályt, hogy minden műsorülésre készítsék el a műsorok „politikai irányvonalának rövid tervezetét”. A tervezetet az ülés időpontja előtt 24 órával a műsorülés minden résztvevőjéhez juttassák el.

A vezérigazgató a termelési „agitációval” kapcsolatban kiemelte, hogy a hároméves terv kezdetekor is nagyon jelentős volt a bányászok fontosságának hangsúlyozása a termelésben „ugyan ez a szerep az 5 éves terv kezdetekor még jelentősebbé vált”. A műsorokban „tehát többet kell” foglalkozni a bányászokkal. A műsorülés úgy döntött, hogy visszaállítja a „Bányászok vasárnapja” című adást, amelynek szerkesztése az

Aktuális osztály feladata. A műsor keretében a bányászok munkáját lehetőség szerint riportokon keresztül mutassák be.

Szirmai István a műsorulésen javasolta „az egyik legfontosabb fegyelmi probléma” megtárgyalását, amelyet a rádió biztonsága érdekében tartott fontosnak. Elmondta, hogy a rádió területén tartott ellenőrzések alkalmával „többször tapasztalta, hogy a stúdiók tárva-nyitva álltak anélkül, hogy arra szükség lett volna. A munkatársak szobáikat, íróasztalaikat nyitva hagyják, holott gyakran bizalmas jellegű aktákat őriztek”. Mindezek alapján „fel kell, tehát hívni legelőször a munkatársak figyelmét az éberségre és gondosságra ezen a téren és közölni kell velük azt, hogy az óvatosság és éberség elmulasztása a legszigorúbb megtorlást vonja maga után”.

A rádió területén tartózkodás szabályainak megszigorítása is fontos feladat – folytatta Szirmai. Meg kell szigorítani a „házba való belépést”, és ellenőrizni kell, hogy a „belépők valóban jogosultak-e a házban való tartózkodásra, valamint hogy valóban csak oda menjenek, ahová belépési cédulájukat kérték, és ne legyen alkalmuk őrizetlenül órák hosszat az épület bármely részében járkálni”. Az épületben tartózkodás ellenőrzésére háromszínű „belépési cédulát” vezetnek be, a rádióba, az MTI-be és a stúdiókba. Azokat, akik a stúdiókba kaptak belépési engedélyt, belépés előtt még egyszer ellenőrizni kell.

Biztonsági okokból a „könnyen hamisítható vállalati igazolványok kicserélésére is” szükség van. „A legrövidebb időn belül mélynyomásos igazolványokat fognak a munkatársak kapni.” Meg fog szűnni az a rendszer, hogy a rádió belső munkatársai ok nélkül bármeddig a stúdiókba tartózkodhatnak, akkor is, ha azt a munkájuk nem teszi szükségessé.

A rádió munkatársai „kétfajta színű igazolványokat fognak kapni.” Pirosat azok, akiknek a munkakörük feltétlenül szükségessé teszik a stúdiókban való munkát. Más színűt azok, akik munkájukat nem a stúdiókban végzik. Vagyis azok a munkatársak, akik nem piros igazolvánnyal rendelkeznek, a stúdiókba „nem léphetnek be”.

Változni fog a rádióba belépő „felkérőlevéllel” érkező színészek „ellenőrzése is”. A felkérőlevél mellett számukra is ki kell állítani a „szabályos belépési cédulát”, ha „névre szóló arcképes hatósági igazolvánnyal is igazolják magukat”. Az egyes osztályoknak pedig minden reggel le kell adni az aznapra behívott színészek névsorát, pontosan meghatározva, hogy milyen időintervallumban tartózkodnak a stúdióban. A rádióból való távozás időpontját, már a belépéskor a „kapuellenőrzés írja rá a belépési cédulára és senki ezen az időn túl a stúdiók területén nem tartózkodhatik”.

Az a gyakorlat is megszűnik – mondta Szirmai –, hogy az egyes osztályok minden munkatársa adhatott engedélyt a kapuellenőrzésnek látogatók beengedésére. Az osztályvezetőket arra kérte, hogy 24 órán belül „jelentsék annak az osztályonként maximálisan 3 személynek (osztályvezető, helyettese és még egy személy) a nevét, akik osztályaikon ügyfelek számára a belépést engedélyezhetik”.

Az osztályok részére kiadott állandó belépési engedélyek szeptember 1-jén járnak le. Ezt követően az ilyen belépők számát a lehető legkevesebbre kell csökkenteni. Az osztályvezetőknek azt is jelenteni kell 24 órán belül, hogy kiknek adtak állandó belépési engedélyt és azt, hogy kiknek kívánnak továbbra is adni. Szirmai István „nyomatékosan” felhívta az osztályvezetők figyelmét arra, hogy az állandó belépési engedélyek kérésénél „elsősorban politikai szempontból bírálják felül a kérelmezők személyét és megbízhatóságát, és csak azután vegyék figyelembe a művészi és egyéb szempontokat. Ezért az osztályvezetők a felelősök”.

A vállalatvezetőség döntése értelmében a Sándor utcai épületben csak a műsorral, a műsorkészítéssel kapcsolatos osztályok maradnak. Minden más, például a büfé, gépkocsipark kikerül az épületből.

Szirmai arra kérte az osztályvezetőket, hogy minél előbb jelezzék azokat a helyiségeket, amelyekben „komoly értéket őriznek. Ezeken az ajtókat vas- vagy tölgyfaajtókra fogják kicserélni speciális zárakkal. Ezen kívül dokumentációs szobát fognak létesíteni, ahol pótolhatatlan értékű iratokat, szerződéseket, stb. fognak őrizni”.

Az elnök változtatni kívánt a vállalat tűzrendészetén is. Megállapítható – mondta –, hogy „hirtelen tűz esetén megfelelő oltóberendezések és erre kiképzett személyzet nem áll rendelkezésre”. Az osztályvezetők készítsenek jelentést arról, hogy mennyi „működő tűzoltó berendezésre van szükségük, és hogy van-e az osztályon olyan munkatárs, aki ezeket kezelni tudja”.

Arra is kérte az osztályok vezetőit, hogy a reggeli takarítás idejére szervezzék meg az ügyeletet. Ezt az egy folyosón lévő osztályok együttesen is megoldhatják.

A bizalmas iratok védelmében arra is kérte az osztályvezetőket, hogy „ahol jónak látják, az íróasztalokra Wertheim-zárat szereltesse fel”. Azt is jelezzék, hogy hány „speciális személtárára van szükségük, melyben esetleg bizalmas iratok hulladékát gyűjtenék”.

Végezetül „nyomatékosan figyelmezteti az osztályvezetőket [...], hogy bárkiről is legyen szó, személyre való tekintet nélkül, azonnali elbocsátással jár az, hogyha valaki a fenti határozatokat megsérti”. Az osztályvezetőket Szirmai arra kérte, hogy a rendelkezéseket „ne tekintsék felesleges akadékoskodásnak, hanem olyan szükségességnek, amely elől kitérni nem lehet és nem szabad”. Az osztályok munkatársaival „egyelőre csak a legszükségesebbeket közölgék és azt is oly formában, nehogy a vállalatban belül pánikhangulat támadjon. Figyelmeztessék azonban munkatársaikat, hogy fegyelmetlenség és a rendeletek be nem tartása milyen szankciókat von maga után”. Ha hibák keletkeznek a munka során, azokat a „lehető legrövidebb időn belül ki kell küszöbölni. Nem szabad a rádió biztonságát liberálisan kezelni”.³¹

(Tájékoztató és javaslatok Révai Józsefnek) Szirmai 1949. augusztus 29-én kemény kritikát tartalmazó levelében tájékoztatta Révai Józsefet a rádióban szerzett tapasztalatokról. Bevezetőben beszámolt arról, hogy megvizsgálták, tulajdonképpen kiknek sugároz műsort a rádió, kiknek van készülékük. A rendelkezésére álló, de nem ellenőrzött adatok szerint 520 000 rádióelőfizetőt tartanak nyilván. Az előfizetők foglalkozás szerinti megosztása 120 000 munkás, közülük 73 000 előfizető, vagyis 15,5%, az iparban dolgozik. A statisztikák alapján 20 000 előfizető dolgozott a mezőgazdaságban, az összes előfizetők 4%-a a dolgozó parasztság köréből került ki. Mindebből arra a következtetésre jutott, hogy a rádióelőfizetők nagy számát még mindig a „polgári és kispolgári” rétegek teszik ki: háztulajdonosok, szabad foglalkozásúak, kereskedők, tisztviselők, nyugdíjasok és hasonlók.

Szirmai levelében javasolta, meg kellene vizsgálni, meggyorsítható-e az „ügynevezett rádiósítási terv üteme”, amelyet mintegy háromnegyed évvel ezelőtt fogadott el a program lebonyolítására létrehozott Szervező Bizottság. A terv 200 000 rádió gyors gyártását és forgalomba hozatalát tartalmazta, „ennek végrehajtása hónapokon keresztül állt”. Majd a következő módosítással indult: a Gazdasági Főtanács megrendelt 40 000 néprádiót, meghatározta a gyártó és forgalomba hozó cégeket is, a határidő pedig 1949. december 1-je volt. A rendelkezésre álló információk szerint – írta a vezérigazgató – „összesen 2000 rádió lesz készen, a többi december, január és február hónapokban gyártják csak le”. Ez azt jelenti, hogy a „néprádió vásárlási kampányt” karácsonykor nem lehet megkezdeni, csak 1950. tavaszán indulhat.

Szirmai arról is beszámolt Révainak, hogy tudomása szerint Bebrits Lajos, közlekedés- és postaügyi miniszter tovább folytatja a vezetékes rádiók bevezetését. Tervei szerint 1950-ben a villanyvilágítással ellátott településeket vezetékes rádiókészülékekkel látnák el.

Továbbá úgy vélte, hogy az előfizetők számát az elfizetési díjak csökkentésével lehetne növelni, Szirmai szorgalmazta ezt, hivatkozva arra, hogy, információi szerint, a „kampányzat nem zárkózik el elvben” a díj csökkentésétől.

A rádió vezérigazgatója tájékoztató levelében azt a kérdést is vizsgálta, hogy kik és milyen feltételek között készítik a műsorokat. „A műsort szerkesztő munkacsoportok (osztályok) szociális összetétele nagyon rossz. Egyetlen osztályon sem tudtam felfedezni munkáselemet. Ennek és az eddigi vezetésnek tulajdonítható, hogy a rádió teljesen el van szakadva a rádió hallgatóitól, úgyszólván semmi kapcsolata nincs az üzemek dolgozóival és a dolgozó parasztokkal. A munkásosztály a rádiót nem érzi magáénak.” A rádió egyes osztályai műsoraikat a „Párttól elszakadva szerkesztik.” Az osztályoknak „Párthoz való kapcsolatai rendkívül lazák, maximálisan annyit jelentenek, hogy egy-egy kampány idején információkat kapnak”.

További problémaként jelezte a rádió és Magyar Posta közötti rendezetlen kapcsolatot. A posta műszaki részlege a rádióban nem a „rádióvezetőség fegyelme alá tartozik”. Így nagyon nehéz megteremteni a „jó műsoradáshoz szükséges szellemi és fegyelmi egység kialakítását”.

Rendezendő kérdésnek tartotta a rádió és a Magyar Távirati Iroda kapcsolatát is. „Időszakonként felmerül a kettéválasztás kérdése”, és az MTI vezető munkatársai is szorgalmazták az önállósodást.

A rádió biztonsági helyzetéről azt írta, hogy eddig a legkevésbé sem mutatkozott a „legminimálisabb gondosság sem. Ez az oka az ellenőrizetlen hatalmas félforgalomnak, [ügyfélforgalomnak] a tervszerűtlen munkának, kapkodásnak is”.

A levél további részében Szirmai a rádió egyes osztályainak helyzetével, az ott tapasztalt problémákkal foglalkozott. Az Oktatási osztály „nem rendelkezik megfelelő káderekkel”. Az osztály őszi munkatervében szerepel, hogy a párt Agitációs és Propaganda Osztálya³² „szervesen hasznosítsa feladatai megoldására” az osztály műsoridejét. Az osztály „eddigi munkáját a párt illetékes szervei nem ellenőrizték kielégítő módon. Ennek megfelelően oktatási munkánk pártszerűsége, a marxizmus - leninizmus tisztasága nem volt biztosított. A párt oktatási osztálya nem veszi tudomásul, hogy a rádió adásait másfél millió ember is hallgathatja megfelelő szervezés esetén és ezért nem hajlandó megfelelő kádereket adni”.

Az Irodalmi osztály munkájában „nem fedezhető fel a célirányos vonalvezetés. Műsora kapkodó, adásainak formája még kiforratlan, művészi színvonala alacsony. Nem harcol az ellenséges ideológiai beütések, maradványok ellen”.

A Zenei osztály műsorpolitikáját hasonlóan kialakulatlanak és kapkodónak jellemezte.

A Hírszolgálat munkája „nem önálló [...], hanem egyszerűen másolata a napi sajtónak”.

A műsorokkal kapcsolatban az aránytalanságokat emelte ki. Tapasztalatai szerint az adásokban „igen sok a napi politikai anyag, a direkt agitáció, és mindez aránytalanul sok a szórakoztató műsorral szemben”. Ez az aránytalanság azzal is magyarázható, hogy az idegen nyelvű adásokat is a középhullámon sugározta a rádió.

A vidék felé „szóló agitációk aránytalanul több időt vesznek igénybe, mint az ipar felé szóló termelési” propaganda. Ennek az is az oka, hogy a rádió műsoraiban keveset foglalkozik az iparban történő eseményekkel.

A műsorokból „hiányzik a derű, optimizmus. Nem tükrözi vissza a magyar proletariátus harcok, építő szellemiségét. Üzemi kultúracsoporthoz alig, vagy egyáltalán nem kerülnek mikrofon elé. Nem adunk direkt az üzemi munkásoknak műsort”.

„Nem tekintettük eddig feladatunknak, hogy műsorainkkal emeljük zenében, irodalomban stb. hallgatóink kulturális színvonalát. Nem neveltünk. Nem folytattunk harcot tartalmában szocialista kultúra alakításáért.”

A műsorok összeállításáért felelős műsorülés „nem dolgozta fel eddig a műsor elvi szempontjait. Ennek megfelelően a heti műsoraink nagy részben összedobottak. A műsört nem központilag megállapított szempontok alapján állították össze, hanem egyes munkacsoportok (osztályok) a maguk kénye kedve [szerint], igen sokszor kényelmi szempontoknak megfelelően”.

A külügyi hírszolgálat helyzetét értékelve leírta, hogy a rövidhullámú adások műszaki problémáit a posta ígérete szerint október 1-jére megoldja. A működéshez „megfelelő nyelvtudással, és íráskészséggel rendelkező káderekkel” kell feltölteni a hírszolgálatot. Kérdés még az osztályvezető és idegen nyelvet jól beszélő munkatársak személye. Az osztály gyakran „kényes politikai anyagokat sugároz. Jelentős nemzetközi politikai kérdésekben kell állást foglalnia. Ehhez elengedhetetlen a pártszerű vezetés, az illetékes részről történő rendszeres tájékoztatás és megfelelő ellenőrzés. Ezek eddig még megoldatlanok”.

A rádió gazdasági vezetését költségesnek, túlméretezettnek és működésében elavultnak tartja.

A *Magyar Rádió [Rádió Újság]* című hetilapot – véleménye szerint – „kispolgároknak szerkesztik, ennek megfelelően előfizetőinek és olvasóinak 95%-a kispolgár”. A havonta négy forintba kerülő újságot drágának tartja.

A levél második része Szirmai javaslatait tartalmazza a korábban jelzett problémákra, hiányosságokra. Kérte, hogy a Minisztertanács rendelettel hasson oda, hogy a rádiósterve végrehajtása megvalósuljon. Vagyis szállítsák le a rádió előfizetési díjak összegét és szorgalmazzák a hálózati rádiókészülékek bevezetését.

A Minisztertanács rendelettel szabályozza, hogy a posta műszaki személyzete a Magyar Központi Híradóhoz kerüljön.

Meg kell növelni az „ipari termelési agitációkra szánt műsoridőket” és javítani kell a módszereket. Javasolta, hogy a Közlekedésügyi Minisztérium szereltesse fel rádiót a munkásvonatokra.

A javaslatok több pontja foglalkozott a rádió káderproblémáinak megoldásával. Kérte, hogy az MDP Titkársága és a Politikai Bizottság is tárgyalja a kérdést, mert úgy vélte, hogy csak akkor lehet megoldani azokat, ha a párt ilyen magas rangú plénuma áll az ügy mögé.

Javasolta az MDP rádióbizottságának teljes megszüntetését, majd Révai József vezetésével történő újjászervezést.

A rádió és az MTI szervezeti szétválását nem, de területi kettéválasztását támogatta; a rádión belül belső átszervezést kell végrehajtani, a központi irányítás hatékony működése érdekében. Szakemberek bevonásával korszerűsíteni kell az adminisztrációt, ezzel ezen a területen komoly költségcsökkentést lehet elérni. Emelni kell a Külügyi, a Zenei osztály és a Falurádió munkatársainak létszámát.

A *Rádió Újság* árát felére, két forintra javasolta leszállítani. Kívánatosnak tartotta továbbá a lap minőségi átalakítását, a szerkesztőség átszervezését, mert talán akkor „a munkás és paraszt” hallgatók is szívesebben olvassák.

Levele végén Szirmai arra kérte Révai Józsefet, hogy mielőbb adjon lehetőséget arra, hogy javaslatait szóban is kiegészítse.³³

(Új-régi vezetők és vezetőtestületek, az átszervezés) A rádió vezető testületeinek átszervezése az 1949. szeptember 23-ára összehívott vállalatvezetőségi ülésen történt meg. A Vállalatvezetőség tagjai Szirmai István, Barcs Sándor, Halász Kálmán, Kozák Tibor és Varga Sándor.³⁴ A testület üléseit hetenként kétszer, hétfőn és csütörtökön tartották. Az ülések napirendi pontjainak összeállítása Kozák Tibor feladata lett. A Vállalatvezetőség feladata a rádió politikai, gazdasági ügyeinek irányítása volt.

Az ülésen, már az új testület határozatot hozott arról is, hogy „miután a Párt Rádióbizottságát³⁵ feloszlatja, megalakítja a Rádió Kollégiumát”. A Rádió Kollégiumának tagja lett a rádió, az MTI vezetése, a rádió Műszaki osztályának és a műsorszerkesztés vezetője, valamint a „rádió politikai osztályainak” egy-egy képviselője.

A Vállalatvezetőség elhatározza, hogy az osztályvezetői értekezleteket kéthetenként hívja össze, azzal a céllal, hogy „részben politikailag, részben pedig a vállalat belső ügyeiről, feladatairól” adjon információt.

A Vállalati Intézőbizottság megszűnik. Halász Kálmán feladat a jövőben, hogy hetenként kétszer, szükség szerint összehívja a gazdasági és adminisztratív osztályok vezetőit, az ún. Gazdasági Bizottságot és velük megbeszéli a szükséges kérdéseket. Ezeknek az értekezleteknek állandó résztvevője a szakszervezeti titkár, és a Központi Titkárság gazdasági referense.

A Központi Titkárságon belül hoznak létre egy Kádertanácsot, amelynek az a feladata, hogy minden személyzeti kérdésben (felvétel, elbocsátás, áthelyezés, funkcióváltás), javaslatokat tegyen, és határozatokat hozzon. A testület vezetésével a vállalatvezetőség Kozák Tibort bízta meg, tagjai a párt és a szakszervezet „káderesei”, Varga Sándor és Szendrő Ferencné, mint referensek. A Kádertanács hatáskörébe tartozik az adminisztrátorok, (osztálytitkárnő kivételével), a hivatalsegédék, a takarítónők, a gépkocsivezetők, műszaki beosztottak, egyéb technikai dolgozók személyzeti kérdései. Az itt született határozatokat a vállalat felsőbb fórumai elé nem kell vinni. A Kádertanácsnak javaslatlételi joga van az összes politikai munkatárs, lektorok, rendezők, újságírók stb., a műsor- és stúdiófelügyelők, a portások személyzeti kérdésében. A javaslatukról végül a Vállalatvezetőség hoz döntést.³⁶

A rádió műsorainak bővülése lehetővé tette az önálló Gyermekek és Ifjúsági osztályok szervezését – erről számol be egy 1949. december 1-jén született javaslat. A gyermek- és ifjúsági műsorok eddig az Oktatási osztályhoz tartoztak. Ez azt jelentette, hogy csak csekély mértékben „valósulhatott meg e műsorszámok speciális szempontjainak kiemelése”. A meglévő szervezeti formában a műsorok nem segítettek a gyermekek és fiatalok nevelését, szellemi életük, „öntudatuk, ízlésük” alakítását. A rádióknak pedig az egyik legfontosabb feladata a gyermekek nevelésének, oktatásának segítése. Ezért szükséges szétválasztani a gyermek- és ifjúsági műsorokat az Oktatási osztály műsoraiktól. Az új osztály feladata, hogy „élenjárjon abban a munkában, hogy gyermekeinkből hazafias, a Párthoz hű, a háborús uszítókat gyűlölő, a béketábor vezetőiért elsősorban Sztálinért, Rákosiért lelkesedő ifjakat neveljen, olyan embereket, akik szeretik a munkát, ismerik az életet, hűek a munkásosztályhoz, felismerik, hogy az osztályharc különböző szakaszaiban, melyek a feladataik, olyan embereket, akik életvidámak, műveltek, bátrak, egyszóval: szocialisták”.

A tervszerűen az osztály három szerkesztőséget foglalna magába. Első az óvodás és gyermekrádió. A 4–6 és 6–10 éveseknek sugározná műsort, amelyek szórakoztató, nevelő és ismeretterjesztő tartalmúak lennének. A második a Rádióiskola szerkesztősége, ahol a 10 és 14 éves korosztálynak készülne a műsorok. Itt a szórakoztatáson, az ismeretterjesztésen túl foglalkoznának az úttörő mozgalom kérdéseivel, programjaival. A Rádióiskola műsoraikhoz képest nem elsősorban az iskolai tantárgyakat dolgozná fel, hanem szórakoztató műsorokat, az ifjúságot, érdeklő témákat mutatna be. A harmadik szerkesztőség az Ifjúság Hangja műsort készítené, amely a 14–15 éves korosztályhoz szólna. Az adások elsősorban az ifjúság „politikai nevelését célozná, tehát szerkesztősége döntően a MINSZ-re (Magyar Ifjúság Népi Szövetsége) támaszkodna”. A tervszerű elfogadását követően 1950 januárjától valósulna meg.³⁷

A Rádió Vezető Pártkollégiumának³⁸ tagjaira tett javaslatot Szirmai István egy 1949. december 2-án keletkezett dokumentumban. Javaslatát mint a testület vezetője tette. A Pártkollégium tagjai lettek: Barcs Sándor, a Rádió elnöke (a megnevezés még megmaradt, mert a Rádió és az MTI szétválása folyamatban volt), Újhelyi Szilárd³⁹, az Irodalmi osztály vezetője, Vajna János, az Aktuális osztály vezetője, Fenyő Béla⁴⁰, a Rövidhullámú osztály vezetője, Pollner György műsorigazgató, a propaganda felelőse, Baleczky Emil⁴¹, a szovjet műsorok felelőse, Kozák Tibor, a Központi Titkárság vezetője, Enyedi György⁴², a Műsorigazgatóság zenei referense, Kinicsek József⁴³ a pártszervezet titkára, és még egy személy, a pártközpont delegáltja.

A javaslatban szerepel, hogy a Rádió Kollégium ülésein vegyen részt Losonczy Géza⁴⁴ államtitkár. Szirmai ezt azért tartja fontosnak, mert Losonczy jelenléte a testület ülésein „biztosítja a Minisztérium elvi, politikai irányítását” és egyben a munka „ellenőrzését is” végzi.

Szintén Szirmai javaslatára „Operatív Bizottság” alakulna, mintegy második vezető, a rádió működését irányító testületként, azzal a lényeges különbséggel, hogy annak vezetője Barcs Sándor, a Rádió elnöke lenne, és Szirmai csak tagként venne részt a munkában. (A további tagok: Újhelyi Szilárd, Kozák Tibor, Kinicsek József, Balló László, az MTI felelős szerkesztője, Mispál Lajos⁴⁵, az adminisztratív és gazdasági ügyek felelőse, és Szirmai István.⁴⁶

(Fejlesztés és új technika a rádiónál) 1949 tavaszától jelentős technikai fejlesztések történtek a rádióban. Az egyik legfontosabb esemény a kettősműsor elindulása volt. Az, hogy a két adó sok azonos, vagyis kettős műsorral indult, azt elsősorban a stúdióhiány okozza – számolt be erről és az építési tervekről is Gellért Endre a *Rádió Újság* az 1949. március 4-én megjelent számában. Arról is írt, hogy a rádió épületében már három új próbaterem, valamint a XI-es nagy hangjátékstúdió építése folyik, az utóbbi előreláthatólag áprilisban készül el.

Az Országos Tervhivatal támogatásával hamarosan megkezdődik az új stúdiók építése is, amelyek lehetővé teszik a hallgatóság „fokozottabb kiszolgálását”. Igérték, hogy az ötéves terv keretén belül pedig egy új rádiópalota felépítésére kerül sor.

Az új stúdiók elhelyezése csak az épület bővítésével volt lehetséges. Ezért a Bródy Sándor utcai központi épületre egy újabb emeletet húztak. Itt kapott helyet a zenei, a prózai és egy kis prózai stúdió a szükséges kiegészítő helyiségekkel – bemozdói, rendezői, előerősítő szobák és a lemeztár. Mint írták, a tervezett új, modern stúdiók a jelenleg épülőknél jóval nagyobbak lesznek: a zenei 1260, a prózai 800 és a kis prózai 440 köbméter légtérű lesz. Összehasonlításképpen közölték, a már építés alatt álló XI-es nagyjáték-stúdió légtere 700 köbméter lesz, és ennél is sokkal kisebb II. hangjátékstúdió.

Az új stúdiók és a hozzájuk kapcsolódó helyiségek technikai felszerelése minden tekintetben meg fog felelni a modern rádiózás követelményeinek. Az építkezés fázisairól tájékoztatni fogják a hallgatókat – írta cikkében Gellért Endre⁴⁷, a rádió rendezője.⁴⁸

A *Rádió Újság* 1949. május 13-án megjelent számában a Diósdon épülő rövidhullámú adó munkálatairól számoltak be. A technikai munkák már szinte teljesen befejeződtek, a próbaadásokat naponta két alkalommal sugározzák. A rádió vezetése úgy tervezi, hogy az állandó adások néhány hét múlva elindulhatnak. Ezt követően öt világrész magyarjai hallhatják majd a rádió budapesti adásait.

A cikk beszámol az adóállomás építésének történetéről. A munkák a hároméves terv keretében 1948 tavaszán kezdődtek. Az elkészült adó antennatornyai 36 katasztrális holdon helyezkednek el, a toronyok között kifeszített függőantennák vannak, és két körantenna, amelyeket a 8-ik és 9-ik torony tart. A beszerzett adóberendezések modernek.⁴⁹

Az adásokat júliustól a 2 kilowattos antennával működő adó fogja sugározni, ezt azonban csak ideiglenes megoldásként tervezték a szakemberek, mert a tervek szerint egy év múlva készül el két 100 kilowattos adó, amelyek a rádió rövidhullámú műsorát a nap minden órájában, teljes hangerővel fogja sugározni.⁵⁰

Újabb technikai beruházásról tudósított a *Rádió Újság* 1949. június 3-án megjelent száma. A cikk a Szolnokon épülő 135 kilowattos nagyadó építési munkáiról számol be, amely a tervek szerint a Petőfi Rádió adásait sugározza az ország területén. Az építkezések 1948 szeptemberében kezdődtek, a várostól két kilométerre, déli irányba, az országút mellett. Az akkor még kopár területre nem egészen egy év alatt egy 150 méter magas új típusú antennatornyot, az adóállomáson dolgozó munkatársak számára modern, kényelmes lakásokat, parkot építettek. A nagyadó a „kitűzött határidő előtt készül el és kerül felavatásra” – olvasható a cikkben.

A folytatásban azokat a vállalatokat, gyárakat sorolják, akik az építési, műszaki munkálatokat végezték: a Lakásépítő Nemzeti Vállalat, a Standard-gyár, a MÁVAG munkáit. A cikk kiemelte a MÁVAG hídépítő szakembereinek teljesítményét, akik az első 44 méter magas toronyrészt egy darabban emelték a helyére, majd ezt követően hat-nyolc méteres szerkezetekkel emelték tovább az antennatornyot. Június elején az építők már a 70 méternél tartanak.

Az építkezés folyamán a Magyar Posta szakemberei Budapesttől Szolnokig 100 kilométer hosszú kábelt fektetnek le a nagyadóig, amely a hangot továbbítja majd. Az embert próbáló munkával hamarosan végeznek – tudósít a cikk.

A tudósító Szentgyörgyi Elvira arról is beszámolt, hogy a nagyadó „minden porciájára, szege, csavarjára és alkatrészére – a kondenzátor és a hangoló tekercs kivételével – a szocialista magyar ipar terméke”. A hároméves terv keretében készült, a szabványoknak megfelelően.

Ősztől az adó üzembe helyezését követően 135 kilowatt teljesítménnyel sugározza az adó a Petőfi Rádió műsorát. „Ismét erősebb lesz a hangunk, ismét messzebb hallható! S hangunk megnövekedett erejét, magabiztos nyugalmát és öntudatos szilárdságát annak a munkának köszönhetjük, amelynek Szolnokon is szemtanúi voltunk...” – fejezte be cikkét a tudósító.⁵¹

A *Rádió Újság* 1949. október 28-án megjelent cikkében Barcs Sándor arról számolt be, hogy elindulnak a rövidhullámú adások. Október 31-én szólal meg először a két, egyenként 2 kilowattos rövidhullámú adó – írta cikke bevezetőjében Barcs. Ez azt jelenti, hogy a két 135 kilowattos nagyadó (Csepel, Szolnok), és a közvetítő állomások megépülése után újabb területeken, Franciaországban, Angliában, Kanadában, Észak- és Dél-Amerikában lesz hallható a rádió. „A magyar rádió tehát felsorakozik az éterben azok mellé, akik igazságot, az igazi emberséget és a békét hirdetik.”

A tervek között szerepel a technikai berendezések további fejlesztése és tökéletesítése, ennek keretében 1950 közepétől már két 100 kilowattos nagyteljesítményű rövidhullámú adó továbbbíthatja a rádió adásait Leningrádba, Londonba, New Yorkba és Buenos Airesbe.

Cikkének befejező részében annak a reményének adott hangot, hogy a rádió rövidhullámú adása „új fénycsóva lesz az éterben”. Ezáltal is erősödni fog a „népi demokráciák hangja, s új területeket hódít meg magának a világosság, a haladó szellem”.⁵²

(A rádió államosítása és a Magyar Rádió Hivatal megalakulása) A Magyar Központi Híradó Részvénytársaság 1949 elejétől kezdődő átalakítása 1950 elejére a rádió jogi helyzetének alapvető megváltozását eredményezte. Szirmai István 1949. augusztus 17-én „A

rádió is dolgozó népünké” című írásában a rádió államosítását jelezte. „Népköztársaságunk új alkotmányának 6.-ik paragrafusa a rádiót is az egész nép vagyónaként az állam tulajdonába veszi. Ezzel dolgozó népünk olyan központi kultúrpolitikai intézményt kap birtokába, amelynek segíteni kell abban, hogy mielőbb behozzuk lemaradásunkat a kultúrfronton.” Rákosi Mátvás májusi Központi Vezetőségi ülésen elmondott beszédét idézte. „A kultúrfronton olyan rések tátonganak, amelyeken keresztül a régi reakció és a nyugati imperializmus kényelmesen érvényesítheti befolyását.” A májusi választási eredmények után „sor kell, hogy kerüljön [...] a kultúrfront megerősítésére.” Az új alkotmányban „egy nagy előrelépés” a rádióra vonatkozó rendelkezés. „Alaptörvényünknek ebben, a rendelkezésében a hangsúly ezért nem elsősorban azon van, hogy kié a rádió, mint vállalat, kit illet az esetleges vállalati jövedelem, - hanem azon, hogy a jövőben a rádió vezetésében is érvényesül dolgozó népünk ereje, államhatalma”.

Az új alkotmány a rádió munkatársainak „is utat mutat” – írta Szirmai. „Segítenünk kell dolgozó népünk munkáját, további harcait a tájékoztatás, a szórakoztatás, a kultúra nevelő és tanító eszközeivel. Ott kell lennünk az üzemekben, a szocialista versenyben termelő munkások között, hogy közvetítsük számukra a segítséget jelentő példákat, tapasztalatokat, szakmai tanácsot, hogy hírül vigyük élmunkásaink, brigádjainak győzelmét, közvetítsük kultúr csoportjaik dalos, vidám játékát és sugározzuk országunk vezető erejének, a magyar munkásosztálynak optimista, derűs, harcos, építő szellemét; a marxizmus - leninizmus világképét.” Ezeket a gondolatokat kell tolmácsolnia a rádiónak a „dolgozó parasztságunk sorai közé, hogy segíthessük a gabonabegyűjtést, a mezőgazdaság őszi nagy feladatainak megoldásában”.

„Haza kell kísérnünk minden munkában kifáradt dolgozót, hogy otthon vidám zenével, szórakoztató műsorral, tájékoztató hírek beolvasásával tegyük kellemessé megérdemelt pihenését.”

A rádió feladata – folytatta a vezérigazgató –, hogy „gyomlálnia, irtania kell, kulturális életünkbe beütő reakciós, imperialista, kispolgári ideológiai befolyásokat. Részt kell vállalnunk a Pártnak a sovinizmus, a nacionalizmus, a kozmopolitizmus, a pacifizmus ellen vezetett harcában, a trockista nép és hazaárulók leleplezésében és az új, tiszta, burkolatlan vagy nyíltan ellenséges befolyásoktól mentes magyar, tartalmában szocialista kultúra megteremtésében”.

A rádió munkatársait az új államforma, az alkotmány és címer arra figyelmezteti, hogy „ezt a harcot a magunk műsorainak megjavításával kell” kezdeni. „A mi műsorainkból kell elsősorban kigyomlálnunk minden szemetet. A mi rádióknak kell elsősorban minden ellenséges befolyástól mentes műsort sugározni, - nekünk kell kifejleszteni egy magasabb, tisztább zenei, irodalmi ízlést”.

A rádió jó eszköz a „kultúrfront harcaihoz [...], de csak akkor, ha összeforr a munkásosztállyal, a dolgozó néppel. Ettől elszakadva csorba fegyver. Műsorunk csak akkor lehet jó, ha minden nap eljutnak hozzánk hallgatóink kritikái, tanácsai, kívánságai; - a munkásosztály, az ország vezetőereje, mint sajátját kezel bennünket”.

„A rádió, dolgozó népünk vagyona. A nép kormánya vette tulajdonába – így rendelkezik új alkotmányunk. Jöjjenek hát dolgozóik és gazdálkodjanak birtokuk új területén, hogy a magyar rádió mielőbb maradéktalanul betöltse hivatását. Új alkotmányunk szellemében; vigyük el a kultúra, a tudomány tiszta fényeit a városok és falvak minden zugába, - valósítsuk meg a kultúra frontján is a magyar munkásosztály, a Párt nagyszerű célkitűzéseit – segítsük a magunk eszközeivel is a szocializmus építésében.”⁷⁵³

Az új helyzethez alkalmazkodva, a lehetőségeket mérlegelve a változást a rádió vezetése kezdeményezte. Egy 1949. október 10-én kelt feljegyzés szerint: „Alkotmányunk

deklarálása óta egyre nyilvánvalóbb, hogy vállalatunk jelenlegi Részvény Társasági formája nem töltheti be tovább feladatát, de nem tartható fenn tovább az a látszat sem, amit eddig fenn akartunk tartani.”

„Ha vállalatunk jogi helyzetét akarjuk meghatározni, és körül nézünk a népi demokráciák jogrendszerében látjuk, hogy a kérdés mindenhol mozgásban és forrásban van, most van rendezés alatt.”

A jelenlegi vállalati formák szabályait, formáit sem lehet „változtatás nélkül, de még lényeges változtatásokkal sem ráhúzni” a Magyar Központi Híradó Részvénytársaságra. Nyilvánvaló, hogy az intézmény „jogi helyzete egész különleges szabályozásra szorul, melynek alapelveit - figyelembe véve a népi demokráciában létre jött rendelkezéseket is, amelyek a Szovjetunió gyakorlatából indultak ki.”

A feljegyzésben a vállalat neve: Magyar Központi Híradó (Közfeladatú intézmény). A vállalat szervezeti felépítése a tervezet szerint úgy alakulna, hogy a vezetést egy hétagú „Rádió Bizottság” venné át, amelynek elnökét és alelnökét a népművelési miniszter előterjesztése alapján a Minisztertanács nevezné ki. A Rádió Bizottság tagjait az elnök javaslatára szintén a népművelési miniszter nevezné ki. A bizottság feladata az intézmény politikai, kulturális és gazdasági vezetése. A bizottságot az elnök vezeti, de a tagok „egyetemlegesen” vállalják a felelősséget az „intézmény ügyeinek vitelért”. „A gyakorlati ügyvitel az ügyvezető alelnök feladata.” A feljegyzésben szereplő tervezet „tehát megszüntetné [az] eddigi Részvénytársasági formát, egyben átmenetet jelentene az új forma, a Közfeladatú Intézmény felé”. A vállalat belső szervezetének kialakítása az új Rádió Bizottság feladata lenne.

Az új intézmény „önálló jogi személyként működne, mint önálló gazdasági egység, mely jogokat szerezhet, kötelezettségeket vállalhat, és önálló perképeséggel rendelkezik”. Ebből következően gazdasági önállóságot kapna, gazdálkodást „évi költségvetés és negyedéves üzemeltetés szerint látja el”. Ha az elszámolási év végén „maradvány mutatkozik azt az állami támogatást nyújtó közigazgatási szervnek visszautalni köteles”. A beruházásokra kapott összegeket azok tényleges megvalósításra vagy vagyona gyarapítására használhatja, vagy költségként is elszámolhatja.

Az elnök és alelnök, valamint az intézmény alkalmazottai „az intézménnyel magánjogi szolgálati viszonyban állnak és reájuk a mindenkori kollektív szerződések rendelkezései vonatkoznak”.

A feljegyzésben leírtakat törvényi szabályozás keretében lehet megvalósítani, az új vállalati forma részletes kidolgozása a jóváhagyás után valósulhat meg.⁵⁴

A rádió Vállalatvezetősége 1949. október 12-i ülésén tárgyalta a vállalat jogi helyzetének szabályozását, és a korábbi feljegyzés kiegészítéseként a következő határozatot hozta: a javaslatot át kell dolgozni úgy, hogy a Minisztertanács elé kerülő dokumentumban röviden indoklás legyen a tervezetben foglaltak szükségességéről.

A Minisztertanácsnak írt rendelet tervezetében szerepelniük kell a következőknek: „a/ A rendelet érvénybelépésének napján a közlekedésügyi miniszter, illetve a posta összes eddigi jogai a rádió felett átszállnak a népművelési miniszterre. A népművelési miniszter nevez ki az elnököt, a műszaki, a műsor adminisztratív igazgatót és a hétagú vezetőséget. b/ A rendelet életbelépésének napján a rádió tulajdonába kerülnek át a rádiózás összes belső és külső eszközei. A magyarországi rádiózás terén a rádióknak monopol helyzete lesz. A rádió kapja ezután az előfizetési díjakat is teljes egészében, a posta az inkasszóért 6%-ot kapjon. A vállalat előirányzatot folyószámla rendszerrel dolgozzon”. A rádió jogait és kötelezettségeit még pontosan ki kell dolgozni.⁵⁵

A Magyar Rádió Hivatal létesítéséről és Magyar Távíratí Iroda átszervezéséről az 1950. március 7-én kelt 70/1950. számú Minisztertanácsi Rendelet határozott. A rendelet 1. §-a

értelmében: „A szocializmus építése, dolgozó népünk politikai és kulturális színvonalának emelése és a szocialista kultúra terjesztése terén a magyar rádióra háruló fokozott feladatok ellátására »Magyar Rádió Hivatal«-t (továbbiakban: Rádió Hivatal) kell létesíteni.”

A 2. §, a Rádió Hivatal feladatát határozza meg. A legfontosabb, hogy „ellátja a közhasználatú műsorszóró rádió és televízió berendezéseket közlésekkel (műsorral).” A műsorszóráshoz biztosítja a szükséges műszaki berendezéseket, „üzemben tartja az adóállomáshoz vezető összeköttetések kezdő pontjait”. A műszaki kérdésekben, a döntések meghozatala előtt ki kell kérni a közlekedés és postaügyi miniszter véleményét. További feladata a „telefonhírmondó rendszerű közhasználatú” berendezéseknek műsorral történő ellátása. A paragrafus utolsó mondata megerősíti, hogy a felsorolt feladatok „ellátása kizárólag a Rádió hivatal hatáskörébe tartozik”.

A 3. §, azokat a műszaki fejlesztéseket sorolta fel, amelyek végrehajtásánál a rádió vezetésének véleményét ki kellett kérni. A „műsorszóró és televízióállomások valamint központi vevőberendezések” létesítése, üzemben tartása esetében, továbbá [a] rádió és televízió készülékek „nagybani” előállítására esetében valamint a hangfelvételgyártással kapcsolatos kérdésekben.

A 4. § kimondja, hogy a Rádió Hivatal „önálló jogi személy”. Vezérigazgatóját a népművelési miniszter előterjesztése alapján a minisztertanács, a két vezérigazgató helyettesét, a főosztályvezetőket és az osztályvezetőket a népművelési miniszter nevezi ki. A rádió egyéb „személyzetét” a vezérigazgató alkalmazza. „A vezérigazgató a Rádió Hivatal felelős vezetője.” A két helyettes közül az egyik a rádió műsorpolitikájáért felel, a másik a gazdasági és az adminisztratív ügyeket irányítja. A rádió alkalmazottait „büntetőjogi és fegyelmi felelősség szempontjából közhivatalnokoknak kell tekinteni”.

Az 5. §, a Magyar Központi Híradó Részvénytársaság keretén belül működő Magyar Távirati Iroda „független, önálló jogi személy” történő átszervezését mondja ki.

A 6. §, az MTI feladatait határozza meg, vagyis a „hivatalos és félhivatalos” bel és külpolitikai híryanag, sajtó továbbítását a Rádió Hivatal felé. Ugyancsak továbbítja a „szocializmus építésével kapcsolatos termelési, kulturális és egyéb híryanagot” valamint a „külföldről érkező” információkat a rádió felé. Feladata a pontos tájékoztatás érdekében a vidéki hírszolgálat kiépítése és terjesztése is.

A 7. § szabályozza a „külföldi hírszolgálati ügynökségekkel” történő bármilyen egyezmény megkötését, amely csak a népművelési miniszter beleegyezésével jöhet létre.

A 8. § az MTI vezérigazgatójának, két helyettesének, a főosztályvezetők, az osztályvezetők és az alkalmazottak kinevezésére vonatkozik, amely ugyanúgy történik, mint a rádió esetében, vagyis a népművelési miniszter előterjesztése alapján a minisztertanács, a népművelési miniszter és az MTI vezérigazgatója hatáskörébe. Az MTI felelős vezetője a vezérigazgató, a két helyettes közül az egyik a szerkesztésért, a másik a gazdasági és adminisztratív ügyekért felel. Az alkalmazottak a rádiósokhoz hasonlóan „büntetőjogi és fegyelmi felelősség szempontjából közhivatalnokoknak tekintendők”.

A 9. § és 10. § a Rádió Hivatal és az MTI felügyeletéről és költségvetéséről is rendelkezik. Mind a két intézmény a „népművelési miniszter felügyelete alatt áll; szervezetüket a népművelési miniszter állapítja meg”. Ugyancsak mindkét intézmény „személyi és dologi költségeinek” fedezetét a Népművelési Minisztérium „költségvetésben külön-külön alcím keretében kell” biztosítani.

A Magyar Központi Híradó Részvénytársaság megszűnését követően a vagyontárgyak felosztásáról a 11. és a 12. § rendelkezik, amelynek értelmében azokat „rendeltetésük szerint, a népművelési miniszter vagy a Rádió Hivatalnak vagy az MTI-nek adja át”.

Az MKH Rt. „kötelezettségeiért a Rádió Hivatal vagy az MTI aszerint felel, hogy melyikük vagyont gyarapította a kötelezettség ellenértéke”. Esetleges vitás kérdésekben a népművelési miniszter dönt. Az MKH Rt. által üzemeltetett „telefonhírmondó rendszerű közhasznú berendezések és közhasználatú villamos óraszabályozó és villamos időjelző berendezések üzemben tartásáról a közlekedés-és postaügyi miniszter gondoskodik”.

A 13. §, értelmében a korábbi rendeletek (6770/1945. VIII. 22. ME. és a 225.000/1949. VIII. 23. KPM.) jelen rendelet hatályba lépésével érvényüket veszítik. A 14. § pedig az új rendelet végrehajtását, a közlekedés és postaügyi, valamint a népművelési miniszter hatáskörében helyezi.⁵⁶

*

Az államosítással végleg lezárult a rádió történetének majd három évtizedes korszaka. Az ország további politikai átforgatásában a magyar média a legfontosabb tényező lett. A tanulmány címével ellentétben, a valóságban a rádió a párt rádiójává vált. A politikai vezetés azt a saját céljainak megvalósítása érdekében eszközként használta fel. A rádió vezetése azonosult a párt célkitűzéseivel, a műsoraiban pedig jelentős propagandát fejtett ki azok megvalósítása érdekében. Így az adásokban erőteljes szerepet kapott a klerikális reakció elleni harc, a kulákság ellenségképének erősítése, az imperializmus elleni küzdelem. Ugyanakkor megerősödött a sztahanovmozgalom, az egyéni munkaversenyek, a szövetkezetesítés, a békekölcsönök, a népnevelők világának megteremtése. A rádió munkatársai közül sokan „nem feleltek meg” az új elvárásoknak, ők zömében a régi értelmiséghez tartoztak. Később 1953 nyaratól néhányuk újra a közélet szereplője lesz. A rádióban is nagyjából ekkor kezdődik meg egy lassú változás.

JEGYZETEK

- * A kutatást a Nemzeti Kulturális Alap támogatta. A kutatómunkához nyújtott segítségükért különbözötett köszönet jár Németh Hajnalkának, a Magyar Rádió Archívum vezetőjének, Csízi Mónika műsorszakértésnek, Turcsányi Mária borítékértésnek, Sávoly Tamás levéltárosnak és Magyar Zoltánnak az archívum főmunkatársának. (Ez a tanulmány egy négy éve tartó kutatás része. A Magyar Rádió koalíciós időszakáról megjelent kötet: Simándi Irén: *Politika, társadalom, gazdaság a Magyar Rádióban 1945–1948*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2012. 392 o.)
- 2 Kossuth-rádió Budapest I. Petőfi-rádió Budapest II. *Rádió Újság*, 1949. február 4. 5.
 - 3 Vásárhelyi Miklós (1917–2001) újságíró, politikus. 1950. augusztus 1-jétől dolgozott a rádióban. Műsorigazgatósági tag, a politikai adások felelőse. 1951. június 1-jén kilépett. A Művelt Néphez helyezték át. Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap. (a továbbiakban MTVA) Központi Irattár. Személyi lapok 1945–1956 között. Lásd még: <http://1956.mti.hu/Pages/WiW.aspx?id=462> (2013. június 2.)

- 4 A Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottság 1949. február 3-i ülése. Magyar Nemzeti Levéltár (a továbbiakban MNL.) 276. fond. 86. csomó. 10. ő e.
A Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottsága 1948. november 2-án tartotta alakuló ülését. A bizottság tagjai lettek: Révai József, Horváth Márton, Orbán László, Bíró Zoltán, Kállai Gyula, Berei Andor, Andics Erzsébet. Az MDP Agitációs és Propaganda Bizottság megalakulása 1948. november 2. MNL. 276. fond. 86. csomó. 1. ő e.
- 5 Kozák (Klein) Tibor (1913–?) 1948. augusztus 9-től a rádió személyzeti főosztályvezetője volt. 1955. január 31-én áthelyezték az Építőanyag-fuvarozási Trösztökhöz. MTVA Központi Irattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 6 A Központi Titkárság tízhónapos munkaterve. 1949. március 1-től – 1949. december 31-ig. 1949. február 24. Magyar Rádió Archívum (a továbbiakban MRA) TD-226/8. 29. doboz.
- 7 A Falurádió a kettős nagyműsor szolgálatában. *Rádió Újság*, 1949. március 4. 2.
- 8 Kolozsvári Grandpierre Emil (1907–1992) író, műfordító. 1941. szeptember 1-jén került a rá-

- dióhoz. 1946. március 1-től a Drámai osztály lektoraként dolgozott. 1946. március 1. – 1948. január 1. között az Irodalmi osztály osztályvezetője, majd ugyancsak 1948. január 1-től a műsorigazgatóság helyettes-igazgatója volt. 1949. december 15-én mondott le. 1951-től írásaiból élt. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között. Lásd még: *Magyar Nagylexikon*. Magyar Nagylexikon Kiadó, Bp., 2000. 208.
- 9 Az Irodalmi osztály szerepe a kettős nagyműsorban. *Rádió Újság*, 1949. március 18. 2.
- 10 Gellért Endre (1914–1960) rendező. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC04834/05109.htm> (2013. május 25.)
- 11 Barcs Sándor (1912–2010) újságíró. 1945–1946-ban az MTI felelős szerkesztője. 1943–1949-ig az FKGP tagja. 1947 és 1990 között országgyűlési képviselő. 1946-tól 1948-ig a Magyar Központi Híradó ügyvezető elnöke, 1948–1950 között a rádió elnöke. 1950–1980 az MTI vezérigazgatója. *Ki kicsoda 2009*. MTI, Bp., 2008. 73.
- 12 Rádiót a dolgozóknak! *Rádió Újság*, 1949. március 25. 2.
A Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottsága 1949. február 3-i ülésén arra kérte a rádió vezetését, hogy sürgősen tárgyaljon a „rádiósításra vonatkozólag a néprádió és a vezetések rádió” gyártásáról és terjesztésének lehetőségéről. Ugyanis „ez az előfeltétele a rádióhallgatók szociális összetétele megváltoztatásának és a falunak a rádiózásba történő tömeges bekapcsolásának”. A bizottság a Rádióbizottságot bízta meg azzal a feladattal, hogy dolgozzon ki közös tervet a „falusi hallgatók tömeges szervezésére vonatkozólag”, egyeztetve a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban az Iskolarádióért felelős munkatárssal. A Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottság 1949. február 3-i ülése. MNL. 276. fond. 86. csomó. 10. ó e.
- 13 Pollner György (1915–?) orvos. 1949. február 21-től a rádió Oktatási osztályának vezetője volt. 1951. május 1-jén áthelyezéssel az Állami Elme- és Ideggyógyintézetbe került. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 14 A Rádió a Marxista-leninista negyedóráról. *Rádió Újság*, 1949. április 1. 2.
- 15 Justus Pál (1905–1965) politikus, műfordító. 1946-ban, az MSZDP delegáltja a Magyar Központi Híradó Rt. Igazgatóságában. 1948-tól 1949. június 18-ig letartóztatásáig a Magyar Rádió alelnöke volt. <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/kislex/biograf/justus.htm> (2013. május 25.)
- 16 A magyar rádió műsorpolitikája. *Rádió Újság*, 1949. április 15. 2.
- 17 Érszegi (Cservenák) József (1895–?) gépész, szerelő. 1924. április 24-én lépett be a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt.-hez. Budapest Főváros Levéltára XVII. 789. A Budapesti 399/a számú Igazoló Bizottság iratai. 2. doboz.
- 18 4 egyszerű ember arról, hogy mit jelent nekik a rádió. *Rádió Újság*, 1949. április 22. 4.
- 19 Halász Kálmán (1903–?) újságíró. 1948 szeptemberétől 1949 decemberéig dolgozott a Magyar Központi Híradó Részvénytársaságnál. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 20 Az üzemi négyeszőg az állami vállalatok vezetőtestülete volt 1945 és 1948 között. Tagjai: a vállalat vezetője, a párttitkár, a személyzeti és a szakszervezeti vezető. (SI)
- 21 Vajna János (1921–1992) tisztviselő, újságíró. 1945. július 1-jén került a Magyar Telefonhírmondó és Rádió Részvénytársasághoz. Az Aktuális majd az Agitációs és Propaganda Főosztály újságírója, osztályvezetője volt. 1950. október 1-jén lépett ki. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 22 Szabó László (1911–?) a rádió Személyzeti osztályának vezetője 1949-ben. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 23 Fessler (Fesslei) Antal (1889–?) katonatiszt. 1924-ben nyugdíjazták. Bécsi zenei konzervatóriumba járt. 1936-ban a rádió Hanglezet osztályán kapott állást, mint műsor szerkesztő. 1937-ben a Zenei osztály vezetője lett. 1943. május 1-jén elbocsátották a rádióból. 1945 decemberében újra munkára jelentkezett a MKH Rt.-nél. 1947. január 24-től, a Műsorlebonylító osztályon műsorfelügyelő, majd ez év őszétől az osztály vezetésével bízták meg. 1950. július 1-jéig dolgozott a rádióban. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 24 Jelentés a Rádióról. 1949. május 31. MRA. TD-280/34. 87. doboz.
- 25 Egy kis rádió-statisztika. *Rádió Újság*, 1949. július 1. 4.
- 26 Szirmai István (1906–1969) újságíró, politikus. A párizsi egyetemem, majd a kolozsvári tudományegyetemen jogi tanulmányokat folytatott. Magántisztviselőként helyezkedett el. 1929-ben belépett a Román Kommunista Pártba (RKP). 1930–1931-ben az RKP erdélyi tartományi vezetőségében különböző pártmegbízatásokat töltött be. 1941-ben az észak-erdélyi kommunista mozgalom és a KMP összekötőjeként Budapesten élt, a sorozatos letartóztatások miatt szigorú illegálitásban. 1942 őszétől a KMP Központi Bizottsága, majd a Békepárt titkárságának tagja volt. 1943 decemberében letartóztatták. 1944. február 28-án „hütlenség” vádjával 15 évi fegyházra ítélték, Sárospatakra vitték, 1944 októberében megszökött és Kolozsvárra ment. 1945 után Szegeden részt vett az MKP szervezésében, a Dél-magyarországi titkárság vezető-helyettese, majd vezetője, decembertől a szegedi

Délmagyarország című lap szerkesztője, 1945. márciustól felelős szerkesztője, júliustól főszerkesztője lett. 1946–1947-ben az MKP Központi Vezetősége tömegszervezeti osztályát vezette, 1947–1949-ben az MKP, majd az MDP Országos Szervező Bizottságának titkára volt. 1949–1953-ban a Magyar Rádió vezetője s a párt központi vezetőségének póttagja. 1953 januárjában koholt vádak alapján letartóztatták. 1955-ben rehabilitálták. Szabadulása után a Bizományi Áruházban majd a Begyűjtési Minisztériumban dolgozott. 1956 júniusától a Budapesti Pártbizottság lapjának, az Esti Budapestnek a főszerkesztője lett. 1956 novemberében jelentkezett pártmunkára az MSZMP központjába. Az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának, majd az első központi bizottságnak tagja, országgyűlési képviselő, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának, 1957-től az MSZMP Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője, 1959-től az MSZMP Politikai Bizottságának póttagja, 1962-ben tagja lett. 1959-től 1966-ig a Központi Bizottság titkára, később az Agitációs és Propaganda Bizottságnak vezetője, a parlament külügyi, ezt követően kulturális bizottságának elnöki tisztét töltötte be. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC14240/15145.htm> *Magyar Életrajzi Lexikon*. (2013. augusztus 10.) Lásd Szirmai Istvánról még: 1953. január 28-án tartóztatták le. A Péter Gábor és társai ügyének vizsgálata folyamán került őrizetbe. Azzal gyanúsították, hogy 1945 előtt rendőr provokátor, a háború után kém és „kártévő tevékenységet” fejtett ki. Nem követett el olyan bűncselekményt, amiért jogilag is felelősségre lehetett volna vonni, ezért szabadlábra helyezték 1953. november 14-én, november 18-án szabadult. (Szabadlábra helyezési határozat. Budapest, 1953. november 14. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára Vizsgálati dosszié (a továbbiakban ÁBTL V) V 150321.

A Belügyminisztérium Vizsgálati Főosztálya jelentése 1953. november 19-én: „Amikor köztünk vele szabadlábra helyezését, kijelentette, hogy mindig bízott a párt erejében és abban, hogy úgynevezett tisztázódni fog. Ennek ellenére meglepetéssel veszi tudomásul szabadlábra helyezését. Mint szabad ember, minden erejével arra fog törekedni, hogy munkájával bizonyítsa be hűségét a Népköztársasághoz.” Szabadon bocsátásakor elmondta még, hogy legszívesebben újságíróként vagy sportvonalon dolgozna, és ehhez a párttól kér majd segítséget. ÁBTL V 150332.

Szirmai István rádióba kerülésének pontos dátuma ismeretlen. A rádió államosításánál és át-szervezésénél meghatározó szerepe volt. 1949. augusztus 20-tól volt a rádió vezérigazgatója. Az államosítás befejeződése és az egykori vállalatok teljes szétválását követően 1950-ben egy

- Minisztertanácsi határozat döntött Szirmai István vezérigazgatói kinevezéséről a Magyar Rádió Hivatal élére, és Barcs Sándornak a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatójává történő kinevezéséről. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 328 jegyzőkönyv 25. pont. 1950. március 3. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei. 1950. február 25. – 1952. augusztus 14. Szerkesztette: G. Vass István. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2006. 16.
- 27 Az üzemi háromszög a gyárak vezetésének 1948 után módosult formája. Tagjai az üzem vezetője, a párttitkár és a szakszervezeti titkár. A testület feladata, hogy a termeléssel, az üzem kollektívájával kapcsolatos fontos kérdésekben állást foglaljon. Az üzemek vezetőjének egyszemélyi felelősségét az üzemi háromszög másik két tagja nem érintette, nekik csak tanácskozási joguk volt. A testület az 1950-es évek közepén szűnt meg. *Magyar Munkásmozgalmi Lexikon*. Második, javított és bővített kiadás. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 677.
- 28 Hajdu Pál (1922–?) 1950. augusztus 1-jén került a rádióhoz, az Agitációs és Propaganda Főosztály főosztályvezetője volt. 1954. szeptember 30. áthelyezték. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 29 Jegyzőkönyv. 1949. augusztus 8. MRA TD-386/65.
- 30 Szirmai István 1949. augusztus 20-tól volt a rádió vezérigazgatója, lásd erről a 25-ös lábjegyzet.
- 31 Műsormegállapító Bizottság jegyzőkönyve. 1949. augusztus 22. MNL K 613. 92. csomó. 65. tétel. 449–460.
- 32 A Magyar Dolgozók Pártja Agitációs és Propaganda Bizottsága, lásd erről 3. lábjegyzet.
- 33 Révai József elvtársnak. 1949. augusztus 29. MRA TD-322/3.
- 34 Varga Sándor (1920–?). 1949. szeptember 5-én került a rádióhoz, a Központi Titkárság helyettes vezetője lett. 1950. január 1-től, a rádió Személyzeti osztályának vezetője. 1950. október 31-én felmentették állásából. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 35 Az MDP Rádióbizottsága a párt megalakulásakor vette át az MKP rádióbizottságának feladatait. Egyik első ülésén a néprádió készülékekről döntöttek, azok korlátozott vevőképességét ajánlván. Az ülésről Losonczy Géza számolt be az MDP KV szervezőbizottságának. Az MDP Rádióbizottsága 1949 szeptemberében szűnt meg, a létrejött Rádió Kollégium felügyeletét továbbra is Révai József, az MDP Központi Vezetőségének tagjaként és 1949 júniusától népművelési miniszterként látta el. http://archivnet.hu/politika/a_nepradio_es_a_vezetekes_radio_az_otvenes_evekben.html?oldal=3 (2013. augusztus 11.)
- 36 Jegyzőkönyv a Vállalatvezetőség 1949. szeptember 23-i üléséről. MRA TD-306/8.

- 37 Javaslát önálló gyermek és ifjúsági osztály szervezésére. 1949. december 1. MRA 53. doboz.
- 38 A kutatás során kiderült, hogy a „Rádió Vezető Pártkollégiuma” és a Rádió Kollégiuma ugyanaz a testület. (SI)
- 39 Újhelyi Szilárd (1915–1996) politikus, szerkesztő. A debreceni tudományegyetemen 1937-ben szerzett jogi diplomát. 1937-ben a Márciusi Front egyik kezdeményezője. A *Tovább* című lap szerkesztője. 1940-től tagja volt az Magyar Kommunista Pártnak. Részt vett az ellenállási mozgalomban. Kétszer tartóztatták le, és három évig tartották rendőri megfigyelés alatt. 1945-től a Népjóléti Minisztérium államtitkára. 1948-tól a Kulturális Kapcsolatok Intézetének főtítkára volt. 1950-ben a Magyar Rádió műsorigazgatójává nevezték ki. 1951. március 5-én letartóztatták, és koncepció s perben nyolc év börtönbüntetésre ítélték. 1954. július 23-án rehabilitálták, majd filmfőigazgatóvá nevezték ki. 1955-től a Nagy Imre körül kialakult pártellenzék tagja. 1956. október 23-án részt vett a Nagy Imre lakásán folytatott megbeszélésen. A forradalom napjaiban Nagy Imre tanácsadói köréhez tartozott. November 4-én a jugoszláv követségre menekült. November 23-án Nagy Imrével együtt Romániába hurcolták. 1958 őszén engedték vissza Magyarországra. Hazatérése után az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa lett. 1962-től a filmszakmában dolgozott. 1967 és 1968 között a Művelődési Minisztérium Kiadói Főigazgatóságának, majd a Filmművészeti Főosztálynak a vezetője. 1976-ban nyugdíjba vonult. 1977-ben Magyarország UNESCO-nagykövetévé nevezték ki. 1983-ban hívták vissza állomáshelyéről. 1988-ban az Új Márciusi Front alapító tagja, később elnöke és a Történelmi Igazságtétel Bizottsága egyik alapítója, valamint a Károlyi Mihály Társaság alelnöke. 1991-től a Magyar Mozgóképek Alapítvány elnöke, 1992-től tiszteletbeli elnöke. http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=6317&catid=90%3Au&Itemid=67&lang=hu. (2013. augusztus 11.)
- 40 Fenyő Béla (1918–1995) újságíró. 1948–1953-ig a rádió Rövidhullámú osztályának helyettes vezetője, majd osztályvezetője. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között. Lásd még: *Új Magyar Életrajzi Lexikon* (a továbbiakban *ÜMÉL*). Magyar Könyvklub, Bp., 2001. 621.
- 41 Balezky Emil (1919–1981) nyelvész, szlavista. 1945 és 1949 között a rádió Külügyi osztályának munkatársa, majd 1949-től vezetője. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között. Lásd még: *ÜMÉL*. 2001. 313.
- 42 Enyedi György (1905–1969) zeneszerző, zenetörténész. 1948-tól a rádió Zenei osztályának vezetője. 1950 és 53 között művészeti igazgatója volt. *ÜMÉL*. 2001. 364.
- 43 Kinicsek József (1921–) 1949. szeptember 15-től a rádió Központi titkárságán vezető előadó. 1950. július 31-én elment a rádiótól. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 44 Losonczy Géza (1917–1957) újságíró, államminiszter. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC09006/09591.htm> (2013. augusztus 23.)
- 45 Mispál Lajos (1902–?) 1925-ben került a Magyar Távirati Irodához. 1934–1943-ig a Telefonhírdmondónál mint pénztáros majd főpénztáros dolgozott. 1945-ben újra jelentkezett munkára. 1948-ban a pénztári csoport osztályvezetője lett. Ugyanebben az évben cégvezető-helyettes, majd 1950 áprilisától a rádió vezérigazgató-helyettese. 1953 februárjában azonnali hatállyal elbocsátották a rádióból. MTVA Központi Irrattár. Személyi lapok 1945–1956 között.
- 46 Javaslát a Rádió Vezető Pártkollégiumának összetételére. 1949. december 2. MRA TD-284/14. 87. doboz.
- 47 Gellért Endre (1914–1960) rendező. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/ABC04834/05109.htm> (2013. május 25.)
- 48 Új stúdiók épülnek a rádióban. *Rádió Újság*, 1949. március 4. 4. A rádió mai képéhez szorosan hozzátartozik a „Pagoda”, amely a rádió előcsarnoka. 1949 novemberében készült el, Szabó László mérnök tervei alapján. http://85ev.radio.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=1726&Itemid=167 Séta a Magyar Rádióban. (2013. augusztus 13.) Lásd erről még: Heckenast Gábor – Horváth Gyula: A stúdiók világa. A Rádióstúdió műszaki története 1925–1993. Ajtósi Dürer Könyvkiadó, Budapest, 1994.
- 49 Az adások 1949. június 1-jén indultak, két kisteljesítményű, 0,4 kW, majd 2kW adóval, később 100 kW lett a az adó teljesítménye, amellyel 6 irányított antenna és két körsugárzó antennarendszer sugárzott. Ezek közül 3 Észak-Amerika, illetve irányváltással Szaúd-Arábia felé, 3 Dél-Amerika, illetve irányváltással a Szovjetunió felé sugárzott, a két körsugárzó antennarendszeren sugárzott adások 900-2500 kilométeres körgyűrűbe eső európai területeken voltak foghatók. http://www.hiradastechnika.hu/data/upload/file/1976/01/1976_01_06.PDF (2013. augusztus 7.)
- 50 Halló itt Budapest, a 31 és 48 méteres hullámhosszon! *Rádió Újság*, 1949. május 13. 2.
- 51 Start előtt a szolnoki adó! *Rádió Újság*, 1949. június 3. 6–7. (A Petőfi Rádió adásainak sugárzását 1949. augusztus 27-én kezdte meg a szolnoki nagyadó.)
(„2007-ben Such György elnöksége alatt Lovász Attila irányításával újrhangolták a vidéki struktúrát, amelynek nyomán megszületett a műsor-készítés Nyíregyházán és Szolnokon is. A bezárt stúdiók frekvenciáin ekkortól a debreceni stúdió műsora szól MR6 néven. A 2007-es átszervezés

természetesen munkahelyek megszűnésével is járt, Szolnokon és Nyíregyházán két, illetve három műsorkészítő maradt tudósítóként. Később, 2011-ben a szolnoki stúdió frekvenciáját, és így a két szolnoki stúdiót is átadták Szegednek, ahol sokszor a hatórás adásidő kitöltése is komoly kihívást jelentett.”)

<http://expressisverbiskozugy.blogspot.hu/2012/12/off-air-egy-het-mulva-megszunik.html>. OFF AIR – megszűnik a debreceni és a miskolci Régió Rádió. (2013. augusztus 12.)

- 52 Rövidhullámon is jelentkezünk. *Rádió Újság*, 1949. október 28. 2.
- 53 Szirmai István: A rádió a dolgozó népünké. 1949. augusztus 17. MRA TD-403/7. Lásd még: *Rádió Újság*, 1949. augusztus 19. 2.

54 Feljegyzés vállalatunk jogi helyzetének szabályozásáról. 1949. október 10. MRA 53. doboz.

55 Jegyzőkönyv a Vállalatvezetőség 1949. október 12-i üléséről. MRA TD-306/8. 53. doboz.

56 70/1950. (III.7.) M.T. számú rendelet a Magyar Rádió Hivatal létesítése és a Magyar Távirati Iroda átszervezése tárgyában. 1950. március 7. A vállalat jogi helyzetét vizsgáló dokumentumok. 1950–61. MRA 15. dosszié. Lásd erről: Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 328 jegyzőkönyv 24. pont. 1950. március 3. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek napirendi jegyzékei. 1950. február 25. – 1952. augusztus 14. Szerkesztette: G. Vass István. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2006. 16.

